

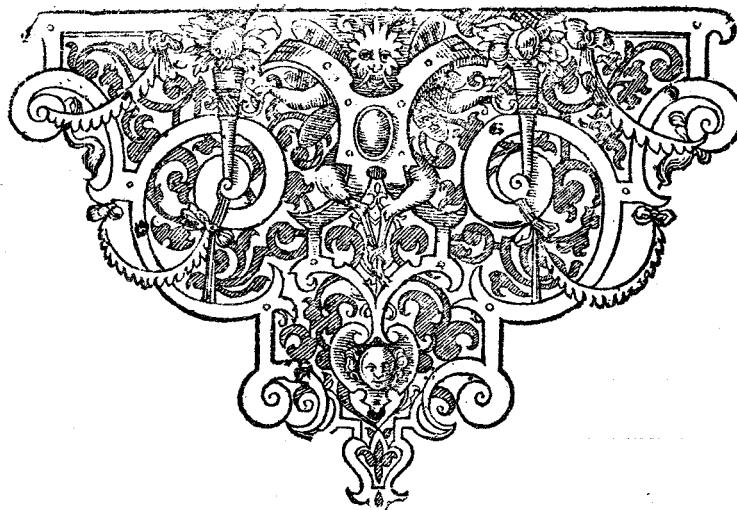
HISTORIA
RICHARDI
REGIS ANGLIÆ,
EJUS NOMINIS
TERTII,

Per

THOMAM MORMUM,
Londinensis Civitatis, jam tum
Vice-Comitem conscripta,

Circiter

Annum M D XIII.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
Ex Officina GEN SCHIANA.

Anno M DC LXXXIX.

LECTORI S.

Istoriam hanc propriæ exercitationis gratia, nec ita magno studio conscriptam, neque absolutam, haud unquam postea emendavit Morus: ut minime mireris, si cum aliis ejus Latinis operibus, quoad sermonis elegantiam, huic libello non conveniat. Ante complures autem annos patrio sermone ab eodem auctore quam elegan- tissime conscripta prodierat, inque Operum ejus Anglicanorum, volumine, quod Londini Anno 1557. evulgatum est, legitur.

DVARDUS Rex, ejus nominis Quartus, aetate vitæ annis quinquaginta tribus, mensibus septem, diebus sex, qui annum ab regno cœpto secundum & vigesimum numeraret, concessit fatis, anno post Christum natum quadringentesimo & octuagesimo tertio supra millesimum, superstibus masculi sextus liberis duobus, fœminei quatuor: Edvardo videlicet Rege designato, annorum circiter tredicim: Richardo Eboraci Duce, qui biennio minor erat: Elisabetha, quæ postea ducentibus fatis Henrici Septimi conjux fuit, & Octavi mater, regina forma atque indole egregia: Cecilia, non perinde fortunata ac formola: & Brigitra, virtutem ejus cuius nominis erat representante, professa, & vitam religiosam ducente in monasterio monialium inclusum apud Berfordiam: Anna, postea honorifice nupta Thomæ, tunc temporis Dominio Havardo, & postea Comiti de Surre: & Cathatina, quæ fortem subinde variam experta, interdum secundam, sapientius adveroram, postremo, si hæc postrema est, (nam adhuc vivit) pietate, beneficentia que nepotis Henrici Octavi prosperissimam, ac se plane digniam consecuta est.

Is, quem dico, Rex quum in palatio obiis-
set, quod est apud Benedictinorum cœnobium,
ad Occidentem Solem circiter mille passus Londino distans, magnifico inde funere delatus est Vindeloram: ibique non sine lumine rotis populi dolore lachrymisque sepultus est Quippe qui tam benignus ac facilis fuit, dum pax erat, (nam bello necesse erat partes mutuo esse infestas) ut neque aliis quisquam in Anglia regnarat unquam patribus populoque charior: neque is ipse alia vita parte æque charius, atque ea quæ illi postrema fuit. At eam ipsam tamen charitatem desideriumque ejus in visus participes sequentis principatus auctiorem fecit. Et enim quo tempore vita functus est, invidia omnis depositi Regis Henrici Sexti, quæ diu apud ejus fautores flagraverat, tandem consopita resedit, jam multis eorum, viginti illis plus minus annis, quibus imperitavit, defunctis: aliis interea in gratiam atque amicitiam receptis, in quam conciliandam obvius omnibus atque expositus ferebatur. Erat corpore procerro, specie vere regia, multum illi animi, nec minus consilii inerat. Adversis rebus impetratus, prosperis latus magis quam clarus. Æquus in pace clemensque, in bello acer & ferrox. In aggrediendis periculis promptus, nec ultra tamen quam posceret ratio, præcepis. Cuius res bellicas quisquis recte æstimet, is profecto non minus prudentiam ejus admirabitur, sicuti cœsir, quam laudabit audaciam, ubi vicit. Os & vultus erat, quem videre velles: cor-

pus amplum, ac magno robore strictis artibus: quanquam liberiore vietū corporisque indulgentia paulo tandem habition est factus; nec tamen aspectu indecorus. Cæterum genio ac libidini ab ineunte statim ætate per omnem vitam (quatenus eum rerum gerendarum ratio non avocabat) admodum debebatur, more hominum fere omnium: nam valentibus ægre persuaseris modum in magna fortunæ licentia. Id vitium ejus non admodum fuit molestum populo, quod neque unius voluptas viri diffundere se tam late posset, ut omnibus fieret gravis: & ille vel precio quod libuit, emēcati solebat, vel precibus e blandiri: nusquam gravatus violentia; flexu præterea ætatis evasit (ut fit) postremis diebus moderatior, in quibus regnum ejus quietissimum, & rerum status florentissimus fuit. Bellum neque aderat ullum, neque ullum imminebat, nisi quod neutrō exspectabat: quippe externus metus omnis abserat. Domi vulgo quies, & inter purpuratos ab rege conciliata concordia. Regi ipsi omnes non vi, sed sua sponte obediebant, veriusque tevetebantur eum quam meruebant. A pecuniis exigendis (quæ res una fere mentes Anglorum alienat à principe) jam prideam prorsus destiterat, neque moliebatur quicquam unde nasceretur occasio tributorum, vestigal è Gallia jam olim obtinuerat. Barauco autem ante mortem unum arinis potitus fuerat. Hic Rex quanquam per omne tempus imperii tanta comitatem fuit in quoslibet, ut nihil illum magis commendaret multitudini, eam tamen progressio temporis (quum plerosque principes diu confirmata potentia vertat in superbiam) multis partibus audaciem fecit: nempe ea æstate, quæ illi postrema fuit, Vindeloræ versatus, Praefectum Londini, atque aliquot è Senatoribus accessit ad eum, haud alia de causa, quam ut se apud eum venatione oblectarentur. Ibi eos non tam magnifico ac sumptuoso, quam amico & populari apparatu exceperit, ferinamque carnem tam affluenter illinc transmisit in urbem, ut haud temere invenias aliud, quod ei aut plurimum aut majorem benevolentiam conciliaverit apud populum: apud quem res exigua facta comiter magnis beneficiis præpondet, ac pro majoris in le amoris arguimento ducitur. Ita princeps iste tum obiit mortem, quum vita ejus maxime optata omnibus, ac jucunda foret. Cujus tam egregia apud suos gratia liberis ejus (in quibus etiam ipsis tam eximiae naturæ dotes, & illustris regiarum virtutum signa conspiciebantur, quam capere eorum ætas poterat) mitum haud dubie firmamentum fuisset ad principatum, si non eos amicorum inter se divisio exarmasset, atque execrabilis imperandi sitis ad eorum perniciem incitasset illum, qui si aut natura valere quicquam aut fides potuisset, suum corpus hostibus

pro ipsorum salute objicere debuisset. Quippe Richardus Glocestriæ Dux, natura patruus, nomine tutor, beneficis devinctus, obstrictus sacramento, ruptis omnibus humanæ societatis vinculis, contra jus ac fas hoc egit, ut nepotibus suis orphanis ac sibi creditis, auferre vitam, regnumque in se transferre posset. Cæterum quoniam hujus viri facta materiam fere præsentis operis implent, haud abs re fuerit mores ejus describere, quo fiat illustrius, cuiusmodi vir ille fuerit, qui tantum animo scelus sustinuit concipere. Richardus ergo Eboraci Dux, nobilis, factiosus, potens, cum Rege de regno non armis hostiliter, sed civili more legibus in Senatu disceptavit. Tantum aut causa aut gratia valuit, quum Rex innocentior esset quam sapientior, ut ex Parlamenti Senatus Consulto, cuius apud Anglos summa atque absoluta potestas est, successor Henrico Regi, repudiata ipsius sobole, (quanquam egregio principe) designaretur, regnum sibi posterisque suis perpetuum protinus ab Henrici morte auspiciaturus. Quam ille non moratus, dum civilitum prætextu dissensionum conatur præstitutum regnandi tempus præoccupare, vivoque adhuc Henrico sceptrum sibi afferere, in Vacensi prælio cum multis una purpuratis occubuit, relinquentes liberos tres: Edvardum, quem diximus, Georgium, ac Richardum hunc. Qui ut erant omnes illustri loco nati, sic animo etiam elato ac sublimi fuere, avidi gerendi principatus, neque superiorum neque parium satis patientes. Edvardus patris mortem ultus, Henricum bello vieti regno exuit, ac locum ejus ipse occupavit. Georgius Clarentiæ Dux procerus elegansque, undique fortunatus videri potuit, si non aut ipsum regnandi cupiditas in fratrem, aut inimicorum calumnia fratrem incitasset in illum. Nam sive ei Reginæ factio insidias fecerit, cui cum regis consanguineis acre odium intercessit, (ut mulieres non malitia quidem, sed natura invisos fere semper habent quicunque sunt maritis chari) sive etiam Dux suapie superbia viam affectabat ad regnum, certe præditionis crimen objectum est; cuius sive Ions insolens esset, frequens eum Senatus acerbissimo suppicio adjudicavit. Sed Rex atrocitatem pœnæ sustulit, mortem tulit, qua ut levissima defungetur, in vini Cretensis dolium immerso capite, respirare prohibitus, expiravit. Cujus necem idem qui jussit ubi recessit patratam, misere deploravit. Richardus hic, de quo præsens sermo instituitur, ingenio atque animi robore utravis fratrum pat: forma, probitateque utrique fuit inferior: habitu corporis exiguo, inæqualibus atque informibus membris, extanti dorso, alteroque humero erectior, os inamabile, torvum, ac plane ejusmodi quale bellicosum in purpuratis ac martium appellari, in aliis aliter, solet. Versipellis, iracundus, invidus, semperque, etiam ante partum, pravus. Quippe quem fama est haud aliter alvo materna eximi, quam obstericante ferro

potuisse, quin Agrippam etiam natum eum pedibusque prælatis exisse ferunt. Præterea nec indentatum, sive aliquid astruxit vero, odio naturus rumor, sine natura futuri præscia præpostre multa in ejus ortu ostendere voluit, qui multa foret in vita contra naturæ fas designaturus. Cæterum bello haud instrenuus Dux est habitus, cui, quam ad pacem, natura fuit accommodationior: sæpe viator evasit: subinde etiam vietus, quam rem ne æmolorum quidem quisquam ipsius aut inscitæ aut ignavia unquam tribuit: supra facultates profulus, quæ ne deficerent, ex aliis exhaustire cogebatur quod in alios effunderet. His artibus factum ut amicitiam instabilem stabile odium pareret. Consilia sua non aliis unquam credere, quam per quos exequi necesse fuit: at ne his ipsis quidem aut ante aut amplius quam res urgebat. Personam quamlibet induere, gerereque, & tueri gnaviter, Hilarem, severam, gravem, remissam, prout sumere aut ponere suasit commodum. In vultu modestia, in animo fastus, impotens, immanis. Verbis ad blandiens hiis, quos intus impense oderat: nec eorum abstinentis complexibus quos destinabat occidere. Crudelis atque immritis, haud ob iram semper, sed ambitionis ergo sæpius, dum vel augendæ fortunæ suæ, vel firmandæ studeret. Quippe amici, inimicique æqua ratio fuit, comparati cum commodiis, neque cuiusquam morte abstinuit unquam, cuius vita videretur consiliis suis obstat. Constanſ fama est Henricum sextum, dum exutus regno in arce Londinensi captivus aſervaretur, ab isto crudeliter adacto sub costas pugione, confossum ac trucidatum, idque nec jubente nec opinante rege, qui si maxime decrevisset de medio tollere, quem fortassis è commodo magis ducebat suo vivum in sua potestate habere, aliud tamen haud dubie tam diræ carnificinæ fuerat prefecturus, quam germanum fratrem. Sunt qui suspicentur istius etiam teatæ & callide occultata consilia in fratris Clarentiæ Ducis perniciem non defuisse, quanquam resisteret, ac reniteretur aperte. Cæterum (ut rem æstimantibus visum est) aliquanto languidius quam is facturus putabatur, qui sibi serio statuisset ad salutem Germani fratris incumbendum. Quibus hoc verum videatur, huius nimirum persuasum habent Richardum jam olim vivente adhuc Edvardo, hoc apud se consilium de aſterendo sibi aliquando regno agitasse, si forte, uti accidit, frater inhabilibus regno liberis deceſſisset. Cujus rei spem comedatio regis frequens, atque intemperantia vietus fecit. Eam igitur ob causam Richardum putant Clarentiæ Ducis mortem appetisse, quum ipsius proposito illius vita non fatis opportuna videbatur: quippe quem sive in fide nepotis manentem, sive aspirantem ad regnum hostem sibi vidit capitalem futurum. Sed hac de re nihil certe afferere possum, suspiciones duntaxat hominum, conjecturasque secutus, quibus vestigiis ut aliquando venitur ad verum,

rum, ita frequenter erratur. Quanquam hoc pse jam olim fideli relatione compeni, Mistel-brocum quendam protinus Edvardo defuncto ad Potieri domum, qui Richardo familiaris erat, curriculo contendisse, pulsatoque violenter ostio, multo ante lucem, quum & violenta & intempestiva pulsatio magni ac subitarii negotii fidem faceret, propere intromissum regem eadem hora extinctum nunciasse. Ad quam vocem Botierus velut exultabundus: Non est ergo dubium (inquit) quia meus Dominus Glocestriæ Dux illico sit futurus Rex, sive consiliorum ejus conscius fuerit, sive aliquo signo rei eventum prælenserit, (nam temere dictum haud existimo) quem ego sermonem ab eo memini, qui colloquentes audiverat, jam tum patrio meo renuntiatum, cum adhuc nulla proditionis ejus suspicio habetur. Cæterum ut revertar ad historiam, seu Richardus olim secum animo regnum invalerat, seu consilium ex nepotum ætatis opportunitate ceperat, quæ res plerumque segnes etiam & quietos impellit ad facinus, certum est decreuisse eum, vita pueris adempta, regno velut sceleris pretio potiri. Enarrus itaque veterum factionum, quibus inter aulicos labotabatur (quas, quoad ejus erat, sedulo etiam aluerat) regis Edvardi cognatis reginæ sanguini & familij tantam autoritatem & tantas opes invidentibus, contraque non minus iisdem de rebus invisis, eam rem suis consiliis magno putavit adjumento fore, si partium prætextu, velut offensas veteres ulturus, suum occulte negotium ageret, iraque & ignoratione factionis alterius ad alterius perniciem abuteretur. Tum ex ea quæ superesset paulatim quos posset commodum in suam sententiam perductis, si quos parum opportunos offenderet, eos per insidias incautos, nec mali quicquam suspicantes opprimet. Nam hoc illi constabat, si qua evasione consilium ejus efferti continget, confessim fore, ut inter dissidentes factiones suo ipsius sanguine fœdus sanciretur. Hæ dissensiones amicorum, quanquam non nihil erant ipsi Edvardo molestæ, tamen dum erat incolmis, eo negligenter eas habuit, quod utramque partem cognovit frenare se, quum vellet, pro suo arbitratu posse. Cæterum ubi postrema egritudine decumbens, vires labescere sensit, & deplorata medicis salutem suam, ætatem liberorum animo reputans, quanquam nihil formidabat minus, quam id quod evenit, prospiciens tamen multa illis mala nasci ex amicorum dissensione posse, quando ætas eorum per se imbecilla atque improvida, consiliis amicorum (quibus fulciri solis poterat) nudaretur, qui dum se discessione ac discordia disjungerent, partibus & studiis intendi, minus verum quod esset, cernerent, aut curarent: sæpeque quo suam quisque factionem in principis gratiam promoveat, placitura magis omnes quam profutura consulerent. Hæc, atque hujusmodi secum revolvens, multos è purpuratis accersi jubet, nominatim Marchionem Dorsettum, reginæ ex priorem marito fili-

um, atque Richardum Hastingsum, virum nobilem, cubicularium suum, qui insignes inter se inimicitias exercuerant: Item alios utriusque factionis, qui tum aut in aula fuerunt, atque aliunde conquiri poterant. Hos ubi Rex adesse vidit, levatus paululum, & suffultus pulvinis, sic, ut fertur, allocutus est: Vix clarissimi, idem cognati mihi, affinesque charissimi, mea quo loco vita sit & vos videris, & ego sentio: quæ res facit, uti quo minus diu futurum me vobiscum reproto, tanto impensior animum sollicitudo subeat, quanam animorum conjunctione affectos vos relinquam. Enimvero quales ego vos, reliquero, tales liberi mei vos excipiant necesse est: qui si (quod superi prohibeant) discordantes invenerint, ipsi nimirum partibus accessuti, novasque ante lites inter se moturi videantur, quam ad eam prudentiam pervenerint, quæ vos compositis rebus vestris reponant in concordiam. Teneram eorum ætatem conspicitis, cuius ego præsidium unicum censeo in vestra concordia situm: siquidem haud satis firma res est, vestra in illos charitas, si motus in vosmetipsis odii feramini. Quod si viri essent, minus fortasse desideraretur fides. At vero pueritia autoritate regenda est, adolescentia fulcienda consiliis: quas res neque illi aliunde poterunt consequi, nisi vos dederitis: neq; vos concedere, si intestinas inter vos similitates alueritis. Etenim ubi mutuo infensi diversa sentiunt, & alter alterius consilium odio consulentis evidit, ibi necesse est bene consulta male cedant: quippe rata esse nisi consensu non possunt. Prætereat dum suam quisq; factionem studet commendare principi, fiat nimirum uti ad gratiam plura, quam ex vero atque utili suadeantur. Ita pravis adulacionibus imbutus adolescentis animus, tener princeps in virtutia fertur, ac regnum secum in perniciem trahit, nisi si quid DEUS inspireret melius. Quod si eveniat ut resipiscat princeps, atque ad frugem redeat, tum vero hi quorum primæ partes apud eum fuerant, longissime ab favore excedunt. Ita gratia male parta cito perit. Quæ vero bonis artibus acquisita est, ea demum stabilis, firmaque perdurat. Diu jam inter vos magna odia exatserunt, haud magnis sæpe de causis. Rem enim plerumque, non male factam, aut male narrantis depravat oratio, aut per se exiguum durius interpretando audientis affectus exaggerat. Unum hos scio, haudquaquam pares vobis iratum causas & amoris esse: nam quod homines sumus, quod in Christi verba juravimus, qui unum atque unicum charitatis symbolum suis militibus dedit, concionatoribus commemoranda prætero. Quanquam haud scio, an cujusquam verba Concionatoris magis vos commovere debeant, quam mea, qui protinus hinc ad ea loca demigro, de quibus illi tam multa prædicant. At istud tantum à me rogabimini, uti vobiscum reputetis alteram harum factionum partem cognatos mihi, alteram affines esse, vosque ipsos invicem aut sanguinis vinculo aut

affinitatis conjungi: quæ necessitudo juncta sacramento conjugii, si Christi instituta tantum habere et pondus, quantum apud Christianos habent: deberent, atque utinam certe habeant non minus momenti ad conciliandos animos, quam ipsi sanguinis ratio continet. Tantum prohibeant superi, ne id ipsum discordia vobis causat pœbeat, quod maxime ad concordiam incitare deberet. Evidem nescio quo malo fato fiat, ut inimicitia nusquam exerceatur infestius quam apud hos, quos potissimum aut natura aut leges debeant ab omni similitate detergere. Adeo execrabilis belua est superbia, & præcellendi cupiditas: quæ quum semel generosis illustrium virorum pectoribus irreperit, non ante desinit dissidii cuncta turbare, quam cedibus omnia & sanguine permiscuerit, dum quisque piuum summum proximus esse, moxque æquari, postremo præcellere contendit. Qui tam improbus ardor gloriae hoc in regno proximiis his annis quantu[m] fuscitaverit incendii, quantum stragis ediderit, utinam tam facile Deus obliuisci velit, quam nos reminisci-mur. Cujus mala si privato mibi tam animo præcipere & præcogitare licuisset, quam re ipsa postea majore meo dolore, quam voluptate sum expertus, dispeream, si flexis poplitibus exhibitum honorem tam multis hominum capitibus redemissem. Sed quando facta quæ sunt, infecta esse non possunt, qua ex te ante tam multum damni acceptum novimus, ea ne porto accidat danda fedulo opera est. Omnia iam parata sunt, & spes est perfore prospera sub libenis meis, cognatis vestris, si neque illos vita destituat, neque vos concordia: quarum si propterea alterutra sit catendum, profecto in illis minus iustitia fuerit. Quibusli quis communis hominum fors attulerit, Anglia tamen facile inveniet reges, illis nulla fortassis parte deteriores. Verum si vos in pueri regno discordia occupet, multi nimis viri boni atque egregii videntur ante perituri, ut pariter ipsi nec principi interitem tuto, & vobis ipsis in primis periculo obnoxii, quam populus intestina semel seditione saeviens in pacem rursus ac concordiam redeat. Vosigitur ratione hac, quam hodie vobiscum postremam mihi video habi-turus, horror, obtestorque per amorem illum, quem ego semper haec tenus erga vos, quem vos vicissim erga me, quem Deus erga nos omnes habuit, ex hoc tempore condonetis, & remissis offensis omnibus vos amore mutuo comple-ctamini: quod ego vos profecto facturos con-fido, si vos oratio ulla aut Dei aut principis, cognationis, patriæ, aut vestre denique ipsorum salutis commovear. Hæc ubi rex locutus est, haud diutius sustinens se, in dexterum latus recubuit facie ad proceres versa quorum nemo erat qui à lachrymis temperare potuerit. Cæterum verbis cum quantum quisque poterat consolati, tum ad tem quæ placitura sentiebant respondentes, veluti iacto fœdere in mortientis gratiam regis manus inter se junxit, quum tui paulo post apparuit animis longe disjunge-

rentur. Defuncto rege, filius natu major Londinum, utpote regiam urbem, petere maturat, qui vivo patre, Ludlovi vixit in Vallia: nam ea deinceps primogenitus regum, vivis adhuc parentibus propria ditio est, quæ quum ab rege prout sita esset, eo negligentius habita, in modum prope silvestrem, cœpta est effterati improbis horribilibus, latrociniis, ac cæde licenter impuneque grassantibus. Edvardus filius eo cum imperio missus est, ut præsentis auctoritate principis facinororum audacia frænaretur. Moderator puericiæ datus est Antonius Vodevilus, cognomento Riverus, reginæ frater, vit haud facile discernas manu[m] an consilio promptior. Tum adhibiti in consilium alii, ut quisque puer proximus materno genete fuit. Eam rem ab regina curatam, quæ sua factionis opes ab teneris statim principis annis firmaret, frustratus tantum ejus spem. Richardus prætextum sibi ad eos evertendos, initiumque ad reliquum incepsum suum conficiendum fecit. Nam quorum in illos odium maxime implacatum novit animosque in se benevolos, eos partim coram aliis per epistolam ac nuntios ex-plorata fidei compellans, admonet rem neutri-quant ferendam, principem amissio patre, juve-nem ipsis cognatum in custodia & manibus esse agnatorum, ablegatis propemodum ipsis, qui neque minus certa in eum fide, & longe honoratio pars regii generis fuerant, quam sanguis ejus maternus, qui nisi libidini patris vi-sum aliter esset, per quam erat indignus, qui cum ejus atque ipsorum sanguine miseretur: quos nunc non primos apud regem esse, neque illi honorifice, neque sibi tutum, ut quorum permagni referat, haudquaquam pati æmulo-rum suorum potentiam, gratia & favoribus adolescere apud principem puerum, natura fa-cilem, etatis vitio credulum, nec satis callentem delatorum calumnias. Meminisse vos, inquit, opinor, patrem ejus quanquam annis & terum usu maturum tamen ejus factionis suauis im-pulsiusque quovis circumactum, longe profe-cto magis, quam aut ex ipsius honore, aut ex ulu cuiusquam fuerit, præterquam illorum qui sua ne bona an mala nostra avidius appetierunt, in incerto est. Itaque si non quorundam nostrum gratia magis apud regem, quam ulla co-gnationis ratio valuisse, paulum certe absue-fat, quo minus aliquot nostrum circumventos insidiis oppresissent, tam hercle facile, quam oppresserunt eum qui regis sanguine haud mi-nus prope aberat. Verum faventibus Superis eo periculo defuncti sumus, sic tamen ut vel maius impendeat, si principis affectus patimur quo-cunque nostris initicis libebit impelli: quibus haud difficile sit vel ignorantis jussum ad perni-ciem nostram prætexere, nisi DEUS & vestra vigilancia malitiam eorum in ipsis avertat, qua in te non est quod quisquam nostrum negligenter se gerat ob male factam paulo ante con-cordiam, quam tametsi simulate inherint, regis potius affectibus sunt obsecuti, quam suis. Ne-que quenquam nostrum tam recordem at-bi-tor,

tror, ut multum sibi puter ei confidendum, qui ex inimico veteri amicum recentem se profiteatur, nisi quis forte existimet una hora subito coactam pacem, ac ne toto quidem adhuc mente coalitam, altius eorum pectoribus infessis, quam tot annis alte actam ac radicatam invidiam. His atque hujusmodi verbis, literisque homines ex se ardentest vehementius incendit, sed præcipue duos, Edvardum Bukyngamia Ducem, & Richardum Hastingsum, ambos fama atque opibus celebres: sed Dux natalibus illustrior, alteri, ex munere quod gerebat, multum autoritatis ad reverat, siquidem præficerat eum rex cubiculo suo, quod est apud Anglos per quam honorificum. Hii qui non tam sibi mutuo bene vellent, quam reginæ, parentibus pariter cuperent male, hacenus facile cum Richardo conspirarunt, ut suorum inimicorum prætextu maternos amicos principis amolirentur: ita rebus inter ipsos ad hunc modum compositis, quum illos intellexissent tanta manu regem deducturos, ut nihil in eos auderi tute queat ab inermibus, sin ipsi contra parent copias, ad manus rem venturam, cuius & semper dubius eventus est, & quum ab adversa parte princeps esset, suam, proditoris nomen ac speciem subituram ingenio eos exarmandos statuunt. Itaque curaverunt, ut per viros idoneos reginæ persuaderetur, multum esse periculi in eo consilio, quod depellendi periculi causa inibatur. Non pacatis rebus, Proceribus reductis in concordiam, animisque omnium intentis ad excipiendum regem, ac diadematè insigniendum, si amici reginæ cogant multitudinem, injecturos haud dubie metum hiis quibus aliquando similitas cum illis intercesserat, ne non tantummodo regis causa, cui nemo discrimen intentet, invadendi: sin congregetur, discordia. Atque hoc pacto fore, ut hii vicissim suas cogarent copias, deinde velut vim repellerent, illaturos quorum opes quod illa nosceret, plurimum pollerent: qua ex re totum regnum in armis ac tumultu futurum. Tanc ejus damnum omne, quod & invensum exspectabatur, & magna pars in eos fortasse catura, à quibus illa maxime veller averti. Omnes ei uni atque amicis ejus acceptum relaturos, ut quos causarentur privati odii causa conturbasse rem publicam, violata per injuriam concordia, cuius maritus ipsius moriens author sancienda fuisse. His rationibus adducta regina, sic apud Vodelinum fratrem, filiumque Richardum Grajuni egit, qui cum in aula principis primas obtinebat, ut illi repudiato priore consilio, præsidio superfedentes, regem comitatu modo Londinum deducerent. Erat in itinere regis Hamptona quæ quanquam in umbilico prope regni sita, tamen alteri ejusdem nominis oppido, quod objacet australi fratre comparata, Botialis vocatur. Hanc eodem die, quo rex inde digressus est, Gloucestriae ac Bukyngamia Duces intrant: ac forte accidit, ut Vodelinus reginæ frater, quem diximus, ibidem restiterit. Postero mane Stratfor-

diam iturus ad regem, ubi eam noctem traduxit. Ab Hamptona igitur Vodelinus officiose Ducibus occursens, ac summa gratulatione vicissim exceptus: ubi quantum temporis visum est, sermone atque epulis produxere, dimittitur. Ita delinitus humanitate ducum, ut optima spe plenus, hilaris, atque animi securus iret cubitum. Sed illi qui longe diversum agabant animo, quam vultu pœse tulerant, reliquis omnibus secedere jussis, Richardum Ruteliffum equitem, & alios qui talibus erant consiliis intimi, retinuerunt, ac discubentes ad mensam de suis incepitis in adultam noctem deliberant. Post hanc deliberationem adsurgentes, mittunt qui multo tumultu comites suos admoneant, uti parent se, nempe Duces tantum non in equis esse. Hoc nuncio excitatus ipsorum comitatus, præsto aderat, cum Vodelini adhuc ministri sterterent. Ad hæc effecerant, uti omnibus itineribus oppidi obsessis, nemo sineretur exitre. Tum paulo ab oppido longius, qua parte Stratfordiam itur, disponuerant equites, qui si quos forte deprehenderent, fecelli se custodiā, in Hamptonam rursus repellerent. Prætexerunt causam, quasi duces constituerint, videlicet officium suum approbatuti, ipsi eo die omnium primi salutare principem. At Vodelinus ubi accepit clausos undique exitus, facultatem vero abeundi neque suis neque sibi fieri, rem tam atrocam & non temere, & se inscio cœptam, facta eorum præsentia cum proximæ noctis vultu verbisque conferens, tam magnam paucarum horarum interventu fieri rerum mutationem magnopere admirabatur. Cæterum quum neque discedere liceret, & continendo se nihil assequeretur aliud quam ut latebras quæsivisse videretur (quod cur opus factu esset, nullius culpæ sibi conscientia erat) adire duces statuit, & causas hujus consilii conscientia innocentia sue fretus sciscitari. Qui ut primum in conspectum venerat, quæ illi ultro, atque accusare eum cœperunt, quod discordias inter Proceres sereret, animumque regis nitetur ab se alienare, perdereque per insidias moliretur: quas ipsi deprehensas merito sunt in authorem regeturi. Mirantem hanc orationem, ac se purgare conantem, quum ratione causaque defierentur, ad vim conversi comprehendunt, atque adserandum adhibitis custodibus relinquent. Mox consensis equis Stratfordiam contendunt, ac regem reperunt parans jam tum discedere, ideo unū fertur ut oppidum universis angustum, liberum illis relinquere. Dimissis igitur equis, præente longa stipatorum serie, ubi ad regem proprius ventum est, scindente se in partes comitatu, per medios ordines perrexerunt, ac se dimittentes in genua principem reverenter salutaverunt. Quos ille contra portecta manu de terra levatos amabiliter complexus est, nihil etiam mali aut resciscens aut suspicans, quum illi nihil cunctati, aut ejus reveriti præsentiam, Richardo Grajo fratre ejus uterino movere litem occipiunt, calumniantes illum ac Germanum

num ejus Marchionem cum avunculo Vodelino conjurasse adversus suum sanguinem, decrevisseque circumventis atque sublatis fraude nobilibus, regis pariter ac regni sibi procreationem arrogare. Atque eam ob tem protinus ab defuncto rege Marchionem in arcem Londinensem irrupisse, atque expilato regis ariario stipendum in milites elargitum, quos in classem ad confirmandas illius factio[n]is opes coegisset. Ita rem quam gnari erant communi consilio decretam, regisque plurimum reique publicæ retulisse ut fieret, illi per calumniam inverterant, neni[us] nihil esset quod dicerent. At princeps Grajum parantem respondere præveniens: Quid fecerit, inquit, Marchio, quamquam nihil mali spero, tum quoniam nobiscum non fuit, certo non postum scire. Verum quod ad fratrem attinet, Grajum atque avunculum Vodelinum, innocentes hercle illos, facile præstatte possum, ut qui non ulquam à nostro latere jam diu sunt digressi. Non dubium est eos, inquit Gloucestriae Dux tam sceleratum propositionum optime princeps, sedulo te celasse, nec plura locutus manus iniecit in Grajum, ac Thomam Vaughanum equitem, reginæ cognatum. Grajus ut erat & animo generoso, & non impacero corpore, comitatus præsente periculo, manum capulo admovit. Tum increpitus à quodam admonente seruus esse hunc conatum, concidens animo manum retulit, & se capendum dedit. Ergo regem retroagunt Hantponam, ubi de integro consultant. Ibi quos volunt è ministris regis exauktorant, substituunt que quos ipsi magis quam illi lubebat. Quibus rebus graviter offensus quum prohibere non posset, quod solum portuit, flevit. In prandio Gloucestriae Dux è suis ferculis unum Vodelino misit, jussi dapi sero, ut solaretur eum, jubet que Ducis nomine ut bono esset animo, ne dubitaret hujus tumulis facilem exitum fore. Ille gratias actis orat ministrum idem ferculum ad nepotem ferret Grajum, eumque tali nuntio recrearet, quem ut fortunæ adversæ insuerum eoque paulo iniquius ferentem, magis egere consolationis arbitrabatur. Sibi vero sapienter utramque experto, adversam minus novam videri. Cæterum Gloucestriae Dux post tam officiosam consolationem, captivos omnes, alium aliò ablegavit in carcерem, atque inde haud multo post in quoddam oppidum, quod Pons fractus appellatur, ipsius jussu adducti capite plectebantur. Sed nocte quo eum diem sequebatur, quo hæc Stratfordia gesta sunt, repidus ad reginam nuntius venit ad Occidentale cœnobium, tristia omnia atque atrocia denuncians, captum à patruo principem, retroque vi abductum Vodelinum, reginæ fratrem, ac Richardum Grajum, tum alios amicos ejus comprehensos atque ablegatos, incertum quo tractandos incertum quo modo. Mutatam rerum summam, eversa concidisse omnia: proinde occupandum ipsi tempus, ac sibi reliquisque suis fortunis, dum licet, consulendum, ne propere accurrentes adversarii reliquias

intercipherent. Hoc nuncio exanimata regina, calamitatem tam insignem, tantam, tam insperatam filiorum, amicorum, ac suam ipsius ingemiscens, ad hæc damnans ac detestans consilium suum, quæ principis dimittendum præsidium suaserat, pavida ac trepida è palatio suo se in cœnobium protipit: erat enim asylum illud ædibus palatinis contiguum. Ibi se ac minori filium, & filias quatuor in Abbatia domum cum familia sua conjicit. Missus est eadem nocte minister ab Hastings cubiculatio ad Eboracensem Archiepiscopum, qui & ipse haud longe ab Occidentali cœnobio habitabat, qui ministris Episcopi narravit sibi à Domino mandatum, ne quieti præsulis parceret, tanti esse momenti quod afferebat. Illi magnitudinem negotii ex festinatione aestimantes, soporem Domini haud cunctanter interrumpunt. Is intromisso ad pulvinar nuncio, quum aversum retroprincipem, & captivos ejus cognatos accepisset, immati tantæ rei atrocitate percussus obstuپuit. Tum nuncius: jubet te, inquit, Dominus meus Reverende Pater, animo bono esse, ac tibi pollicetur salva fore omnia. Abi, inquit ille, ac renuntia, quamvis bene futura sint, nunquam tamen tam bona fore quam fuerunt. Tum eo dimisso protinus excitat familiam, & stipatus suis, appenso ad collum sigillo (erat enim Cancellarius) recta contendit ad reginam, ibi plena reperit consternationis, luctus, pavoris, ac tumultus, omnia trepidari, festinari, convehi in asylum è palatio, scrinia, sarcinas: Otiotum neminem, imponentes alios, alios deponentes onera, alios depositis quæ pertulerant nova petere: Effingere alios medium parietem, qui solus ab asylo palatium dirimebat, ut via compendium fieret: nec derabant (ut accidere fere in tali tumultu solet) qui alio quædam quam quo destinabantur, effarent. Reginam videt humili sedentem, solam, tristem, atque aitonitam, complicatis digitis suam, suorumque fortunam complorantem. Solatur eam episcopus, hortatur ne presentibus rebus dejiciat animum desperatione meliorum, sibi factam spem rem haud perinde atrociter effutam, ac ipsi fingeret malignus tetum interpres timor. Addit quo magis eam confirmaret authorem esse spem suæ nuntio ad se misso cubiculatum. Ach pereat, inquit illa, Is enim princeps est eorum, qui odio implacabili in sanguinis mei perniciem incumbit. Tum ille: Regina inquit, erige animu[m]. In hanc rem fidem hic tibi astringo mean quo die alium quemquam illi in regem creaverint, quam filium illum quem habent secum, nos postridie istum alterum quem hic tecum habes, hoc ipso in loco diadematè insigniemus. Quod quo minus dubites, en hoc sigillum, quod meæ fidei princeps illustrissimus credidit, maritus tuus, tibi jam in manus tradò, & simul hæc dicens, sigillum reginæ tradidit, & priusquam illuxit, abiit dominum, quem jam è fenestra despiciens, unde illi prospectus erat in Thamesim, persultari totum fluvium cymbis videt, asylum videlicet obsidente

dente Duci Glocestriae satellitio, ne quis eo per aquam transfugeret, aut inexcussum prætervehheretur. Jam continuo res dispargi, toti populo in ore esse, stupere omnes, ira, metu, ac mærore compleri, conglobari alii alibi in armis, turmatim volitare diversi, atque invicem minitantes, prout quosque partium studium aut periculi formido copulaverat. Ad hæc ut odio quisq; aut favore ferebatur, ita elevare alii verbis invidiam facti, alii aggravare oratione nitebatur. Tum ne quid Londinum detrimenti caperet, excubari à civibus cæptum, quum & Proceres jam quicunque aut in urbe erant, aut non longe aberant, diverse de his rumoribus ac tumultu multa divinabant. Sed Eboracensis Episcopus veritus, ne levius ac præcipitis consilii videretur injussu regis sigillum tradidisse reginæ, priusquam in consilium iret, quo factum teget, sigillum ab ea receperat. Ibi factum illud ducum plerisque incessentibus, atque odiosè interpretantibus, tanquam privatæ similitates structis in principem insidiis prætexerentur, Hastyngus contra (quem nesciebatur hujus facti coalicium esse) suam fidem, quam perspectissi, nam habuerunt omnes, pro ducibus interponere, nihil adversus regem cogitatum, positos ab hiis in custodiam eos, à quibus sua salus impetica credebatur, recte ne fecerit yestrum erit judicium, inquit, quorum examini relevan teoshi qui nihil merentes, se tamen læsos ab illis esse conqueruntur. Ceterum eam litem vos aut judicabitis vestro arbitratu, aut componetis, tantum ne quid re incognita statuatis, & privatas controversias in publicam seditionem atque intestina bella vertentes, eorem deducatis, ut irritatis animis, intertui bata coronatione principis, quem hoc eadem causa comitantur, componites & redintegrari non possit, in quo certamine si cætera paria essent, tamen jus & autoritas major in illis castris sit necesse est, in quibus princeps erit. Hæc oratio ob cognitam veri fidem magnam habuit vim ad commovendum, sed multo maxime tumultuantes animos compressit immensus adventus regis, quem comitatu magnifico duces admodum reverenter habitum Londinum versus producebant. Ceterum quacunque ibant, rurorem disseminandum curaverunt, molitos qui in vinculis erant, primum ipsos deinde alios è proceribus per vim opprimere, atque ita sibi met viam struere, qua regem pariter & regnum sibi subjicerent. Cujus commenti quo fides plebi fieret, aurigæ, atque alii ducum ministri, qui cum præsidio impedimenta sequebantur, ostentabant undique captam suppellectilem, dolia quedam armorum plena, quæ iphis, quum transferretur aula principis, necesse fuit aut auferre secum, aut abjecere. Quod quanquam satis scirent, tamen per malitiam dissimulantes, quum ea passim tanquam manifestarii criminis arguimentum ostentarent, inclamaverunt: En arna ipsa, quæ proditores isti in dolia clam abdiderant, ut duces atque omnes nobiles per ini- sidias obruncrarent. Hoc commentum, tam- ersi prudensibus rem suspectiorem reddidit, facile conjectantibus eos qui tale facinus animo destinassent, corporibus potius arma fuisse gesturos quam vincita atque impedita congesturos in dolia, simplici tamen ac rudipopulo mirum quam satisfecerit, adeo conspectis armis, velut certa atque explorata prodictione salus undique ducibus, suspendium captivis acclamatum est. Quin rex adventare proprius nunciaretur, Senatus urbis cum magno civium numero progressi obviam quatuor ab urbe milibus occurserunt. Ita princeps honorifice exceptus, procerum ac civium celebri pompa civitatem est inventus, quarto die Maji Anno regni sui primo, eodemque ultimo. Sed hac honoris magnifica specie, vultuque in observantiam principis composito Glocestriae Dux è summa invidia ac suspicione, quibus paulo ante labrabat, in tantam subito charitatem omnium, tantamque integratatis opinionem venit, ut unus omnium Proctector regis, regnique ejus, consensu procerum renunciaretur. Itaque sine id inscritia factum, sive fato, agnus certe consulto in lupi fidem creditus est. Mox Eboracensis Episcopus acriter increpitus, quod sigillum reginæ tradiderat, administratione privatus est. Eo munere inautoratus est Rusellus, Episcopus Lincolniensis, vit & usu rerum, & vita probitate singulari, tum in literis haud dubie sua tempestate primarius. Igitur ubi protector effectus est, quanquam singuli ei dies anno longiores viderentur, qui moræ impatientem cupiditatem ejus moraretur, avidumque quam primum re ipsa usurpandi regni, quod animo jam ante invaserat, tum haud temere quicquam censuit ante tentandum, quam reliquam prædictæ partem in nastram pellexerat: haud ignarus fore, ut si alterum fratrem privaret imperio, in alterum protinus evehendum universorum studia incumbenter, sive permaneter in alylo, sive, quod multo metuebat, magis extra Britanniam aliquo transmitteretur. Ergo in proximo conventu procerum graviter incusat reginam, odiose ab ea factum, quæ unicum & charissimum à principe fratrem distineret, tanquam utrique invideat dulcia illa mutuæ consuetudinis oblectamenta: in illum vel magis impia, cuius potissimum curam præ se fert: quippe quena libertati subductum, ab luce ac splendore clarissimæ fortunæ suæ detractum in asylum, misere velut in tenebras & squalorem abstrudat. Nec horum quicquam alia causa patratum, quam uti nobilibus qui regi à consilio sunt atris apud populum concitatetur invidia. Adeo ei odio esse eos, ut vel cum liberorum dispendio suorum, quod de Medæa ferunt fabulæ, ulcisci quos odit, ardeat. Alioquin enim quorsum in alylo puerum, inquit, nisi quod videri vult populo vos aut parum fideliter, aut non satis sapienter prospexisse principi, si periculum sit ejus mihi fratrem credere, cujus ipsum corpus mihi vos alendum tuendumque credidistis? Cujus

incolumitas haud mihi certe fulciri satis ullā viētus cura videtur, nisi ludi quoque voluptas accesserit: quā mirum in modum pueriles spiritus reficit vegetatque, nec eam potest mollis puerorum ætas ab senibus capere. Blandus adhiberi collusor debet, qui neque annos ejus supereret, neque multum ætate illi sit inferior, tum qui ad ejus nobilitatem accedat proxime. Ita simul ætatis habebitur, simul majestatis ratio. Quis igitur omnibus partibus accommodatior quam Germanus frater, quem nunc deterior neverca mater abstinet? Si quis hæc levicula sentiat, quod ego certe nemini vīsum iri puto, cui salus principis curæ fuerit, is sic habero, maximas interdum machinas consistere, nisi minorum adminiculo non posse. Ad hæc quam istud nobis regni hujus Proceribus inhonestum, quam ipsi regi invidiosum omnium per ora, non in hoc regno tantum, sed apud exterias etiam gentes jactari (ut cito pervolat malus rumor) fratrem ejus eo necessitatis adactum, ut florentibus illius rebus ipse in asylo delitescat. Neque enim temere quisquam credetur in atrium sese abdere, cui citra periculum liceat in luce ac libertate vivere. Hanc persuasione ubi semel animis infederit, haud facile evellas postea, manisque in malum crescat denique quam devinare facile quisquam possit. Huic igitur pesti quo propere eatur obviam virum aliquem ætate gravem, atque autoritate pollentem mittendum ad matrem censeo, eumque cui & regis honor & ordinis hujus fama curæ sit, tum cui apud eam sit & amoris nonnihil & fidei. Quibus omnibus de causis nemo circumspicienti mihi magis occurrit idoneus quam Reverendissimus iste Pater (aderat enim) Cardinalis, qui solus mihi sua prudentia videtur rem constitutus, modo ne laborem recusat: non recusaturum autem spero vel regis causa vel nostra, vel ipsius Duci nepotis mei secundum principem ipsum charissimi: Quibus omnibus si id quod spero reginæ recta persuaserit, non facile dictu fuerit, quantum admet molestiae. Cæterum ea si incepto pravo, muliebri pertinacia sic institerit, ut ab libidine animi ad verum flesti nulla tanti patris neque autoritate neque consilio neque fide possit, ego certe author fuerim ex edicto regio è cœnobio eximendi ejus, ducendique in felicissimum regis contubernium apud quem adeo honorifice excipietur, ut omnes intelligent eam cum filium in asylum clauderet, vel malitiam à consilio, vel stultitiam habuisse. Hæc mea est hac de re sententia, nisi vestrum quisquam contra sentiat. Neque enim unquam usque adeo mea mihi ratio blandietur, ut non paratus sim cuivis verstrum recto ira consulenti parere. Huic orationi nobiles fere quotquot aderant, suffragabantur. Cardinalis, atque Episcopi reliqui, cæterā assensi, tantum invita matre nihil audendum, censebant, neque vim adhibendam si forte verbis minus obtemperetur. Rem enim videri superis, hominibusque invisam, tantæ vetustatis asylium tam religiosum temerari, quod Reges

ac Pontifices tam boni instituerant, tam multum ratum sanctumque habuerant: atque ei loco inferri contumeliam, quem locum Petrus ipse, Princeps Apostolorum, magno superiorum choro Comitatus, olim tam peculiariter Deo, sibi dedicaverat, ut per tot retro secula neque rex tam audax fuerit quisquam, qui non sit veritus violare neque tam religiosus Episcopus, qui sit auctor consecrare. Nullo ergo pacto me Autore, Cardinalis inquit, sancti loci imminuetur immunitas, qui tam multis misere alioqui perituris tam sèpe fuit præsidio. Sed neque necesse erit sperto, verum quantumvis etiam necesse fuerit, non faciendum censeo. Evidem spes est reginam audientem rationi fore, quod si minus succedat è sententia, ipse tamen sedulo conabor, ut facile omnes intelligent non meam industria defuisse negotio, sed maternam indulgentiam, ac muliebrem potius metum obstatisse muliebrem metum, inquit Dux Bukyn-gamiae, imo pervicaciam mulieris invitam. Nam hoc ego vel quovis pignore ausim certare, nihil illam prorsus vel filio timere vel sibi. Quis enim bellum sibi sumat cum fœmina? Quod si mares quoque sanguinis ejus aliquot fœminæ essent, melius profecto sese res haberent. Quanquam nec illis quidem reginæ cognatio fraudi est, sed ipsorum compositus ad seditionem animus. Cæterum ut maxime è nobis ipsa, cognatioque ejus, invisa foret, non posset tamen charus non esse frater principis, nempe cui nos ipsi cognati sumus, cuius virtus conservandi cupiditate duceretur, non minus libenter illum ex illis latebris educere, quam nunc abdere ac vincire studeret. Nam si quid saperet, haud quam sibi plus tribueret quam quibusdam nostrum, de quorum fide non dubitat. Sed vere persuasum habet filii sui salutem non minus nobis curæ esse, quam sibi: cui quo magis bene volumus, eo minus esse apud illam ferre debemus, si illi penitus constitutum fuerit in asylo continere, contraque nemini non placere arbitror principis curationem parenti committi, modo inducat animum ibi vivere, ubi versari neutri sit indecorum. Quamobrem si in reddendo filio eorum consilia aspernetur sequi, quorum neque ambigua prudentia est, neque incerta fides, quis non intelligat facile eam hucusque progressam odio nostri magis quam metus sui? Quod si adeo meticuloſa sit, ut ex animo metuat quod nusquam est? Quis enim prohibere queat, quo minus vel umbram horreat suam? Certe quo ea magis filium nobis timet credere, eo nobis contra justius timendum est puerum illi relinquere. Etenim si tam vanos metus concipiatur animo, ut filio periculum esse fingat, profectu ut est metuentium sollicitus animus ne asylo quidem satis fidet. Nam si id cogitet, adeo immanis quempiam animi esse, ut puero innocentio nocere studeat, aut tanta feritate, ut neque huic superiorum timor, neque hominum pudor à flagrio revocet, facile ei asyli nomen leye ac vanum esse vide-

videbitur. Itaque falsa suspicione periculi subi-
getur animus , munitum aliquod firmius
extra regnum querere. Quin nunc quoque
quoniam nihil tale metuentem haud dubito
tamen hoc ipsum tam illam animo agitare, ut
faciat, quam nos contra ne faciat. Quæ si tam
improbum facinus muliebri temeritate patra-
verit (patrabit enim facile oscitantibus nobis)
omnes ubique mortales prædicabunt, dignos
scilicet nos qui principi à Consilio simus; cuius
Germanum fratrem per recordiam sub oculis
nostris perire patiamur. Ego igitur Illustrissi-
mum Ducem, dum licet, vel invita matre, cen-
se eximendum potius, quam tantisper ibi re-
linquendum quoad eum mulieris mala mens
prætextu metus emittat in periculum, nec asyli
tamen immunitatem ullo pacto violari velim.
Quæ quoniam vires ab vetustate cœperit, non
ego is sum qui suadeam infringendam. Con-
traque si integræ res esset, non suaserim institu-
endam. Neque tamen infiior benefactum ac
misericorditer, ut quos naufragium, aut male
expuncta nomina, aliave quæpiam fortuna vis
adversa fecit inopes, his aliquis aperiatur por-
tus, qui corpora saltem integra præstet à credi-
torum sèvitia. Ad hæc si regni titulus, quod
non semel accidit, in questionem veniat, dum
armis de jure decernitur, atque alteri alteros
habent proditorum loco, non displicet aliquem
locum esse ad quem utrique configiant, ubi
dubiis aut afflictis rebus, pendente adhuc vi-
atoria, sint in tuto. Ceterum furibus ac latro-
nibus, quibus ea loca plena sunt, qui que semel
eiusmodi flagitiis imbuti nonquam resipiscunt
postea, facinus est profecto asylum ullum præ-
ficio esse, multoque magis homicidis, quos ab
aris ipsis avelli, mactarique jussit DEUS, ma-
xime si ad crimen accesserit. At nisi consulto
peccatum sit, nec opus quidem apud nos asylo
est. Nam si quem in alterius necem aut neces-
titas armavit aut impulit casus, ejus delicti aut
veniam lex, aut princeps gratiam facit. Num-
eret aliquis nunc quam raros in asylo compe-
tiat, quos illic favorabilis aliqua necessitudo
compulit; contra quantallic affluit turba per-
ditorum, quos alea, luxus, ac libido exhaferit.
Præterea latronum, sciariorum, sectorum ho-
mocidarum atque immanium proditorum,
quam tetra atque horrenda colluvies in asy-
lum, velut in pestilentissimam lentinam con-
fluxerit: idque potissimum in duo, è quibus
alterum est urbi propinquum, alterum in ipsis
urbis visceribus collocatum. Ausim profecto
confirmare, quisquis asylorum coñoda com-
parat cum incommodis, eum pronunciatu-
rum potius, quam tot incommoda perpetienda
sint, multo fore commodius ipsis etiam com-
modis caruisse. Atq; hoc affirmo sic habere sè,
ut non accedant alia, in quibus ad perniciem
bonorum homines flagitiosissimi indies magis
ac magis abutuntur asylorum licentia. Nam
nunc juventus improba non alia causa liberius,
quam liorum fiducia locorum, profundit, per-
dit, abligurit: quin ditiones aliquot eo proyo-

lant cum tenuiorum bonis. Ibi ædificant, epu-
lantur, oblectant sese, creditoribus interim im-
pune illudentes. Illuc uxores fugiunt cum sup-
pellectili maritorum duritiam eorum libidini
sua pætexentes. Illuc fures convehant quæ
furto sustulere: ibique inde vivunt ac trium-
phant. Ibi nova latrocinia machinantur: inde
quavis nocte prorepunt, furantur, occidunt, &
commisso facinore revertuntur, tanquam loci
reverentia non tueretur modo eorum vitam ad
pœnitentiam ante auctorum scelerum, sed novâ
quoq; designandi licentiam indulgeret. Quan-
quam, si viri prudentes adniterentur, bona pars
hujus mali facile tolli posset: Idque cum bona
divi Petri gratia. Reliquum quum nescio quis
Pontifex ac Princeps misericordes magis quam
prudentes instituerunt, & cæteri deinceps telio-
gio metu pertulere, nos feramus censeo qua-
tenus feret ratio, quæ non eo usque suffragatur
asylo, ut nos prohibeat Illustrissimum inde Du-
cem ipsius bono producere. Cujus loci privi-
legium nullum in eo locum habet: Ego certe
hunc asylorum verum ac nativum usum esse
semper sum arbitratus, ut eorum corpora tue-
rentur, quos alioqui maneret malum tum ma-
gnum, tum in primis meritum. Nam ut decli-
netur immetitum, non est cur implores pecu-
liare cuiusque loci privilegium. Etenim ne cui-
quam usquam inferatur injuria, eam immuni-
tam, leges, mores, natura cuiq; loco ex æquo
tribuunt: nisi quis aliquem novit locum, in
quo maleficia fas est perpetrare. At ubi ab ipsa
lege periculum est, ibi verò præsidium à privi-
legio petendum est: indeq; ego malum natum
aliumque asylorum usum putem. A qua nœc-
sitate Illustrissimus iste Dux abest procul. Cu-
jus fidem erga principem sanguinis necessitudo
probat, cuius erga reliquos omnes innocentiam
tenera declarat infantia, ne quis illi opus asylo
putet, in quod ascribi nec potest quidem. Neq;
enim ad asylum sic, quemadmodum ad bapti-
sma, configitur, ut susceptorum compatrium
que vicaria voce beneficium impetraret, sed
cuius bono datur, ipse supplex flagitet, ac pre-
cetur oportet. Idque adeo merito cum com-
petit neinii, præterquam ei cuius mens faci-
noris conscia indignum egentemq; talis auxilif
facit: Quam ergo voluntatem habet ille puer-
lus, qua sibi inutile munimentum ab asylo po-
stulet, qui si eo proveheretur ætatis ut ulimi
ejus loci posset intelligere, profecto non parum
irasperetur iis, qui illic manendum ei suaderent.
Unde nunc eximere non repugnatem usq;
ad eo nihil mihi videtur formidandum, ut in eos
quoque quibus verè asyli ope opus est, aliquan-
to tamet magis audendum quam solemus, cen-
seam. Nam si quis eò subducatur se cum alienis
bonis, quidni regi liceret à fugitivo ablata Do-
mino reddere, sine ullo privilegii præjudicio?
Ea verba ferè, qui è Clero aderant, sive assem-
tabantur Duci, sive ita vere sentiebant, confir-
mavere. Sic divino jure cautum, uti obæta-
torum bona in asylum confluentium dispa-
riantur Creditoribus, relicta tantum libertate

corporis, quorum labore viatum querirent. Credo vos, inquit ille, verum dicere. Quod si mulier eo transfugiat per tæsa mariti, sed tanquam perterrita, mihi certe videtur inoffenso divo Petro maritus è medio Petri templo conjugem injecta manu protracturus. Alioqui si nemo inde deduci potest, qui se dixerit ibi manere velle, certe puer quispiam qui à Præceptore fugerit ibi relinquendus est. Quod exemplum quanquam leve ut est videri possit, tamen hæc nostra causa est aliquanto levior. Nam illic quanquam puerilis metus est, est tamen alius; at hic omnino nullus est. Et protet & ante hac sæpe viros asyli immunitate usos audivi, sed pueros nunc primum audio. Quam obrem ut aliquando finiam, quisquis id facinoris admiserit, ut opus ei asyli ope sit, is ibi maneto. Sed hic Illustrissimus Dux ibi dimittendus non est qui neque ætatem habet, qua possit istud petere, neque malitiam, propter quam possit promereri: cuius neque vita, neque libertas venire in discrimen ullo jure potest. Per injuriam vero prope minus potest, fratre rerum summa portent: ipse opibus potens, amicis etiam potentior, quippe patruo Clarissimo, nobisque omnibus in salutem atque in columitatem ejus incumbentibus. Postremo qui ex asylo quempiam ipsius bono commodoque protraxerint, etiamsi vim fecerint, hos ego tamen asylo vim fecisse pernego. Huic ducis orationi cum laici quotquot aderant, tum verò Clericorum plerique nihil etiam mali suspicentes assensere, eoque discessum denique, ut inredderetur ultro, vi deducens ex asylo videretur. Cæterum verbis ante visum est quain vi experientium. Cardinalis ergo è consilio in asylum recta contendit, unaque aliquot è nobilibus, sive dignitatis ejus virti habita ratio est, sive Prosector hoc respexit, uti ex tot prætentia Procerum regina colligeret non ex unius esse hominis sententia, quod tum agebatur, sive ne ausus quidem est tantam rem uni credere. Quanquam suspicantur aliqui, si regina, quod expectabatur, filium obstinate pernegare pergeret, mandatum seorsim fusse quibusdam è Comitibus illicet ut invita per vim eriperent, neu tempus alio amandandi darent. Cuius rei consilium post eum sermonem habitum agitatura videbatur, modo ad id suppetet spatium. Igitur ubi mutuo in conspectum venere, Cardinalis exponit rem atrocem videri nobilibus, unicum regis fratrem ab eo sejunctum, ab illa velut in carcere adservari: quo ex facto ut nihil super ipsorum infamiam queratur, consequi tamen & conflati apud exteris onnes gentes invidiam, ipsi nimis principi, cuius Germanus unicus narretur in asylo delitescere, ne patria quidem interim exempta calumniæ, tanquam populum tam immanem gignat & effetur, ut fratri etiam à fratre immineat periculum. Proin sead eam ab rege, Proceribusque missum, ut pro sua in eam fide atq; amore recta & salutaria consuleret. Ejus generis in primis esse, ut ducem emissum ex illis latebrarum

angustiis augustissimæ principis aula, jucundissimo fratri contubernio redderet: Id si ita fecisset, & regni rebus publicè: & amicorum comuniter, & privatim suis rectè consulturam. Sed regi in primis atq; etiam duciper quam rem grata facturam, quibus maxime commodum sit jucunde simul vivere. Ad hæc regina: Haud equidem negatim, inquit, honorande Pater, optandam filio huic meo conditionè esse quam affers, uti videlicet perpetuo cum rege versetur, & conviyat fratri; cæterum contra quoque rem ego neutri parum incommodam censuerim, si ambos aliquot adhuc annos tueretur, atque educaret mater, æstimata utriusvis ætatula, sed hujus prælettim minoris, cui præter infantæ teneros annos (qua & ipsa curæ non oscitantis indiget) febris etiam neutiquam levis accessit, cum qua diu conflictatus, adeo nuper potius remissius ægrotare cœpit quam revaluit, ut ego nemini mortalium omnium eum audeam præterquam mihi uni credere. Quandoquidem & rerum Medicarum periti ajunt, quod vel tacentibus illis quotidiana probant pericula, neminem in morbum nisi duplicato periculo recidere. Opinor quod priore conflictu fatigata natura minus recentes vires ad secundos congressus adfert: neque diffido tamen inveniri posse, qui sint ad salutem ejus partes suas diligenter obituri. Sed neminem usquam esse reor, cui aut penitus exploratum sit, quid ejus natura ferat postuletque, quam ego, quæ cum eo frequens & assidua semper vixi: neque qui vel minus reimisso: vel magis indulgenter puerum sic curaturus, quam mater. Ad hæc Cardinalis: Nemo, inquit, ibi inficias regina clarissima neminem usquam esse, qui viva te sit accommodatior tuorum vitæ liberorum isthac præsertim ætatula moderanda, neque Procerum quisquam est omnium, qui non ambos optet in suis manibus oculis que potissimum enutriti, modo tu adduci posses eo in loco vivere, qui & illorum amplitudini maximè conveniat, & minime alienus sit à dignitate tua. Sin tibi ipsi persuaseris in hoc asylo delitesendum, communis omnium sententia judicatum est, longè magis ex usu esse ducis cum rege liberum in dignitate ac splendore vivere, utriusque bono ac commodo, quam cum illius damno, hujus invidia, certe utriusque dolore miseram tecum vitam in latebris & squalore ducere. Neque enim usque adeo necesse est puerum educari à matre, ut non interdum incidat occasio, qua alibi eum ali præstet. Nam & quum olim charissimus filius tuus tunc designatus rex profecturus esset in Valliam, sui, patriæque commodi causa, procul abs te victurus memini eam rem pro egregia prudentia tua te quoq; ipsa approbante fieri. Non admodum approbante, inquit illa, neque tamen hæc causa simile quicquam habet cum illa, cum & alter tunc esset in columis, & alter nunc infirma valetudine. Quo in statu cum sit, cur tam avide conetur eum Prosector ad se trahere, nequeo equidem satis demirari. In quo si puer (absit omen verbo) citra ullam ejus culpam

culpam periret fato, facile tamen posset in suspicionem fraudis venire. Jam quod rem neque per se inhonestam, etiam si abesseret necessitas, & nunc tam necessariam ut veniam facile mereretur, etiam si paulum ab honestate deflechteret, ille quod cuique proclive est orationis depravat atrocitate, dum piam hanc meam pro filio sollicitudinem tristibus verbis inayadit, metumque meum interpretatur malitiam: neque mihi natoque salutem, sed sibi & Proceribus invidiam queri. Hæc ego certe non admodum iniquum fero. Utinam non majoribus ærumnis distingueret, quam ut vacaret verbis commoveri: Neque tamen satis video, quomodo ipse secum constet: nam qui incolumia mihi simulat esse omnina, idem ægrè me retinere sustinet vel filium, & qui ubivis tutam me esse fingit, is ne ibi quidem sit, ubi & latronibus tutum est quiescere. Nam quid iniqui haberet, me si modo liberum, ubi mihi licet, vivere: aut cur invidiosum fuerit puerulum manere cum matre? Nam quod istud minus honorabile futurum contendit tuum sibi, cum Proceribus omnibus, tum ipsi denique principi: ego certe contra censem, nemini esse non honorificum ibi ducem relinquerre, potissimum ubi sit credibile habitum iri ex aëtissimam salutis suæ rationem, quam hoc habendum loco me hic manente nemo opinor dubitat: è quo non est consilium adhuc exire, neque in discrimen post reliquos consanguineos meos conjicere: qui utinam hic mecum essent in tuto potius, quam ipsa cum illis foris in vita versatae periculo. Sub hæc verba: Ergo, inquit quidam ex nobilibus, qui Comes eò venerat Cardinali, nosten aliquid regina, cur eorum cuiquam debeat imminere periculum? Non cur debeat, inquit illa, ut ne cur in carcerem quidem trudi, in quem truduntur tamen. Quamobrem non est quod mitere, si meruam ne qui immitterentes in vincula conjecterunt, sidem ad innocentium perniciem sint incubituri. Tum Cardinalis natus linguacem illum admonens ut conticesceret, ac ea in te ne pergeret ulterius, mox reginam super amicorum casu solabatur, nempe excussa & cognita causa nihil fore disciminis, de seipso vero vanissimum esse quod metuat, quippe cui neque mali impendeat quicquam, neque intentari queat. At istud qui confidam, inquit? Num innocentia conscientia? quasi vero illi nocentes sint. An quod illorum inimicis sim fortasse minus invisa, quibus illi vel maxime propter me invisi sunt? An securam præster sanguinis hæc necessitudo cum principe? Sed quanto cognitionis gradu absint illi, quibus jam vides quam nihil prodest cognatio, quia ne exitialiter obsit id mihi vel in votis est. Quamobrem & ipsa me inter hæc septa continere statui, nec filium hinc emittere, donec spes aliqua affulserit meliorum. Nam illum quo magis impense quoddam hoc agere video, ut tam levium rerum prætextu in sua potestate habeant, eo nimis ipso vehementius quoque horreo a me amittere. At contra, inquit ille, quo

tu regina magis pertimescis amicis eum tam propinquis credere, eo vicissim alii magis metuunt apud te relinquere, ne muliebris iste frustra conceptus timor in mentem tibi subjiciat, ut aliquo eum ableges longius. Sunt qui negant etiam fratrem jus esse tibi à rege distinendi, cum nihil ad asyli rationem faciat simplex atque innocens ætas pueri, qui neque judicio prædictus sit quo possit implorare, & malitia careat, propter quam illo posset indigere. Itaque nec infringi quidem censem hujus loci privilegium, si invitæ quoque eum tibi hinc eruptum eant, quod te obstante commodis tuorum, refragante fortasse facturi sunt. Adeo anxius est Protector amantissimus ejus patruus, ne tu, dum vanos tibi metus fingis, animo in certam perniciem alioquin emittas, puerum. Itane, inquit illa, adeon filium amat meum, ut nihil æque vereatur, ac ne elabatur aliquo manusque ejus evadat? timeret scilicet ne emittam, hinc longius eum, quem sic affectum nec possum quidem circa salutis dispendium, cui adeo accuratè consulere me quidam non libenter viseret, hinc ne eum emitterem, credo ut in dispositis in itinere castles immitterem? liceat certe, quod ad hanc rem attinet, in utramvis autem dormiat: Nam ubi ego illum sperem tutum, si hic desperem? Estne ullus usquam locus hoc uno sanctior? cuius immunitatem nec tyranus quisquam haec tenus inventus est tam impius, qui non sit veritus violare? Atque ego certe confido divi Petri sanctissimi hujus asyli Præsidis numen, non minus potentem vindicem adversus asyli sui violatores hodieque fore, quam olim fuit. Sed puerilis ætas privilegium non capit: pulchritè scilicet, quasi vero locus qui fontes recipit, insontes excludat. Nam quod argutatur asyli beneficio non indigere puerulum, utinam non egeret, nec egeret certe, si per se ruta esset adversus sceleratos innocentia. Adeo me Protector (qui superos precor ut Protectorem se proberet) stupidam arbitratur, ut quorsum ejus phalerata tendat oratio, non sentiam? Asyli latibulum principis majestatem dedecorat, conciliat infamiam Proceribus, invidiam Principi, ex utriusque commmodo esse ut conjunctim habitent, maximè cum Princeps egeat collusoris, quod ego superos omnes obtestor utrique, ut collusor obtingat felicior, quam is qui callidis consiliis pretexit tam grandibus verbis personatas ineptias, tanquam nusquam reperiri possit, qui jocetur cum principe (si modo hoc ipsi vacat) nisi frater (cui per valitudinem non lubet ludere) ex asylo, id est, extra munitiones suis, velut lusurus eliciatur. Perinde quasi pueri tantam habeant rationem majestatis ut joco sint potius quam admittant imparés, aut tanquam ludere nisi cum fratribus suis non possint, quibus id ætatis pueri minus plerumque oblectantur quam alienis. Sed puer hic loci beneficium implorare non potest. Quid si implorantem audiat? Sed finge non posse, finge non velle, imo recusare, imo ut exeat

exeat vehementer instate, tamen quisquis illum vel volente invitat mibi abstraherit, eum ego planè contendo sanctum hoc asylum temera-
re. Nisi putemus, unde sacilegium sit æquum mihi abducere, inde fas esse abstrahi filium. Quia nisi me periti fallunt, filium cui nullum hæreditate prædium obvenit, operæ cuiquam militaris obnoxium Angliae mea matri cuen-
dum credunt, & quisquam hinc mihi pupillum abstrahet meum inoffensa sacri loci liberrate? Quod si neque meum jus eum tueri posset, ne-
que ille suum petere tamen cum tutela ejus ad me pertineat, quis me non videt petere ejus vi-
ce posse, nisi forte lex bonorum tantum habet
tutelam velit, non etiam corporis, cuius unius
gratia curat lex salva ut pupillo bona sint. Quod si quid ad obtinendum puero Privilegium ex-
empla valent, haud longe petitis indigeo.
Nempe hic ipse locus, in quo nunc stamus, qui
nunc an puero usui esse possit disputatur, alte-
rum olim filium meum yidelicit ipsum principe-
m & nascentem exceptit, & vagientem texit,
& prosperiori fortunæ (qua nunc precor ut ei
sit perpetua) conservavit. Neque enim quod
omnes intelligitis; asyli nunc primum incola-
sum, erecto quondam è regni folio, atque exula-
nte marito meo, gravida huc confugi, hic re-
gem peperi, hinc reduci ac victori marito gra-
tulatura prodii, hinc infantem filium primis
parentis amplexibus obtuli. Cui nunc regnanti
utinam tam tutum palarium sit quam hic lo-
cus, olim regnante hoste fuit. Quo ex loco al-
terum etiam filium mittere non decrevi neque
cuiquam utrumque credere, illi præsertim ad
quem utroque deficiente regnum successionis
jure devolvetur. Nemo timores meos excutiat
maternæ sollicitudinis, fas est etiam vana me-
tuere. Quanquam ego in hac re nihil sum publi-
ca lege cautor qua si periti vera narrant, nemini
nem unquam admittit tutorem ejus, cuius in-
teritus sit hæreditatem aliquanto minorem et
jam regno lucraturus. Adversus qua pericula
certissimum ac prope unicum est in hujus im-
munitate loci præsidium è quo is quem habeo
me volente non exhibet, quod si quis invitaz
(quod non opinor) abstraherit ac sanctissimam
asyli religionem duxerit violandam, ego supe-
ros ejus præsides obtestor ideum ut asyli prope-
diem immunitate egeat, careat facultate inter-
ceptus præoccupatusque omnium sacratum
sedium prohibetur aditu, nam ingressum ex-
trahi ne inimicum quidem vellem Cardinalis
ubi vidit se multum urgendo nihil promovere,
sed illam magis magisque incensam. Poste-
riora quoque duriora jacere tristibusq; verbis
fidem Protectoris invadere, quam ille quum in-
tegram crederet gravatim audit insimulari.
Denique respondit, haud diutius se rem verbis
extracturum si libeat illi puerum ipsius in manus
date fidem ipsos suam eum salvum & incolu-
mem fore obstricturos. Si retinet sciat dis-
cessuros illico nec verbum additum amplius
in eam rem, in qua vel prudentiam eorum su-
spectam ille vel fidem habeat. Prudentiam si

terum ignari, & minus creduli fidem si pruden-
tes alienæ perfidiae administrati putarentur. Sub
hæc regina velut deliberabunda conticuit, cui
cum Cardinalis ad abeundum paratior reliquis
videretur, & Protector ipse in palatio adesset
cum satellitio cogitate apud animum suum cœ-
pit palam servari filium in asylo non posse, ce-
landi vero spem non esse tubducendo illinc ni-
hil opportunum, cum neque tempus suppeteret
neque quo mitteretur provisum esset imparata
omnia adeo securam nuntius hic oppresserat
nihil minus cogitantem, quam in asylo inferen-
dam vim, cuius nunc obsessos exitus omnes
cernebat, nec ullam pueri elabendi facultatem
nisi per dispositos in insidiis milites dari ali-
quando contra (ut in perditissimis etiam rebus
fieri solet) sperabat non esse fortassis tam in-
clementem patrui in nepotes animum quam
ipsa conceperat, denique si non vanus ejus ti-
mor esset certe ferum fore. Præterea Cardina-
lis animum satis exploratum habuit, nec minus
compartam nobilium aliquorum, qui simul ve-
nerunt fidem quos ut verebatur, ne falli pos-
sent, ita sibi persuaserat non potuisse corrumpi.
Igitur si filium omnino dimissura sit, præ-
statore censuit sponte ut illum tradere, quam in-
vita videretur rata fore, ut id non nihil ad con-
servandum puerum curam atque industriam
eorum, quibus jam tradebatut, accenderet, si
ipsa sua manu filium in eorum tutelam fidem
que deponeret. Producto igitur in medium &
constituto coram puer: viri, inquit Clarissi-
mi, neque adeo impudens ipsa sum vestra &
prudentia dissidam, neque adeo luspiciofa ut
de fide dubitem, cuius meæ fiducia id hodie
documenti dabo, quod si alterutra desidere-
tur, in vobis æternum sit mihi reique publicæ
vulnus inflaturum. Simul manu puerum ap-
prehendens; En hic quem vultis, inquit, meum
atque Edvardi charissimi olim regis vestri fi-
lium, quem ego non ambigo, nil nisi vobis
eum credere statuisse hujus loci posse sancta
religione tueri. Tamen istud etiam minus am-
bigo esse aliquos meo sanguini infestos, ut si
quid ejus scirent sanguinis in ipsum corpori-
bus contineri, non cunctarentur suis ipsorum
manibus exhaustire. Ad hæc periculo nostro
didicimus, quam facile cognationis adfectum
omnem execranda regni situs extinguat: frater
fratrem è medio tollit, liberique per pulsos re-
gno, atque adeo ira parentes ad imperium af-
fectant, & nepos de patrio securus est? Meo-
rum certe liberorum alter alteri præsidium est,
dum seorsim asservantur, utervis incolumis ut-
rumque servat: eoquè nihil periculosus, quam
ambos uni concredere, mercator si quidem pa-
rum cautus habeti solet, qui uni naviculæ for-
tem semel universam committit. Tamen hunc
vobis in manus do, fratremq; simul in illo utru-
que vestre comitto fidei: ab iisdem utrumque
rursus coram Deo atq; hominibus repetitura.
Prudentiæ vobis multum inesse scio, fidei pluri-
mum, opū ac potentie satis: nec deerunt qui hac
in

in causa sese libenter vobis adjungent: Unum tantum per vestram fidem; perque mariti mei memoriam, per meam erga filios sollicitudinem, atque in nos fiduciam vos obtestor, ut quemadmodum ego vobis nimium timida videor, ita ne vos vicissim plus justo securi sitis. Statimque ad puerulum versa: Vale dulcissime, inquit, fili. Superi tibi curatores adhibeant, immo ipsi curam habeant: matrem semel saltem amplectere, atque ex osculare digrediens, incertus an idem unquam licebit: denuo simul os admovit ori, cum cruce eum consignans avertit sese, ploransque à plorante discessit. Quem Cardinalis, Comitesque ejus exceptum, recta in palatium, ubi Protector cum Proceribus eorum redditum operiebatur, per dispositos tota via satellitum ordines adduxerunt. Adductum Protector amplexus, atque in ulnas è terra subvehens, adyenisti charissime Nepos, inquit ac Domino gratus, nimirum omnibus, mihi longe profecto gratissimus. Tum inde continuo Londinum itur ad principem: diversabatur is in Episcopi palatio, unde protinus ambo mediam per urbem celebri pompa faustis undique acclamationibus, & clamantium vota frustraturis arcem ingressi sunt, unde nunquam eos pedem retulisse constat: igitur ubi Protector utrumque puerum petitus esset, majore fiducia cum aliis aliquot, tum præcipue Duci Bukyngamiae, aperit sese: quenquam non ignoro multis visum totius eum consilii ab inde ab initio participem fuisse. Protectoris amici quidam Authorem etiam eum suscipienda rei exitiisse tradunt ulti ad Gloncestressem mislo protinus ab Edvardi morte clandestine nuntio. Sed alii, quibus exploratus est callidum Protectoris ingenium, negant ante communicata postrema quam priora confecisset. Cæterum conjectus in carcerem necessariis reginæ, & utrumque in filio in suas manus producto reliqua minus timide quibus res postulare videbatur aperuisse, Duci que potissimum, cuius accessione dimidia parte suas vires auctiores fere intelligebat, per homines astutos, & tractandarum rerum artifices rem insinuat. Proponitur ei cognatorum causa, Princeps iratus, et si quando licuerit futurus ultor: qui seri dimittantur instigarent: haesuram etenim semper carceris & vinculorum memoriam. Sin trucidentur, haud dubie mortem illorum ei curæ fore, quorum carcer dolori fuit. Ad hæc penitendo nihil profici, redimenda beneficiis offensa non relicitum locum: at esse nempe facilius perditum quam servaturum principem, quem cum fratre una cognatisque eo jam injectos videat, ubi Protector omnes posset uno nutu tollere, nec dubium sit, si quid novi molimini intentaretur, ansurum: Quem, ut erat credibile, occultum sibi præsidium ita Duci exploratores struxisse, et si adversaretur, infidias: idque sors esis quos minime suspicatur: eum nam, rerum statum, eos animorum habitus esse, ut cui confidas, quem timeas, statuere certo non possis. Talia sugerendo fatigatum Duci animum eo per pulere, uti quam

viam ingressum jam sese esse pœnitentem, eadem tam perget: & quando semel cœperat, gnarviter usque insisteret. Itaque sceléstissimo Protectoris consilio cum resistere non posset, Fau-torem se sociumque adjunxit, malumque publicum statuit, quando nequirit corrigi, quam maxime posset in suum bonum vertere. Convenit est, ut Protector opere Duci ad usurpandum regnum, filium quem unum habebat legítimum, cum illius filia matrimonio conjungeret. Ad hæc Herfordia Comitatum, quem Dux velut hereditatum appetebat, neq; Edvardo superstite potuit obtinere perempta lice concederet. His illius postulatis Protector magnam ulti thelaui vim, regiæque suppellestilis adjectit. Igitur ubi inter eos convenit, quo magis à suis consiliis oculos animosque hominum averterent alio, quæ ad inaugurationem novi regis pertinerent, magnifico apparatu multis in speciem ne noctu quidem intermissò à labore operantibus adornabantur in eam celebritatem. Proceres per omni regni partem evocati frequentes aderant. Cæterum Protector ac Dux, ubi Cardinalem atque Cancellarium cum Eboracensi Archiepisc. Comiteq; Darbiæ atq; Eliensi præsule, nec non Hastyngo cubiculario, multisq; aliis nobilibus collocaverant de ordine, ritu ac soleñibus insigniendi regis ceremoniis locuturos. Ipsi interim subdacentes sese cum hiis quos sui propositi participes habebat, alio in loco longe diversa tractabant. Qui consilio quanquam pauci adhibebantur, iudicemque minime futilis, spargi tamen suspicio cœpit, ac mussitate populus, tanquam rebus haud diu bene permanioris: quum nec sciret quisquam aut quam ob causam, aut quo autore metueret, sive animis ingentia mala secreto naturæ vi præfigientibus, pelagi in morem, sponte sua exacerbuantis aduersus instantem procellam, sive unus quispiam aliquid odotatus multos suspicione impleverat. Quanquam nonnihil ipsa res etiam quantumvis dissimulata cogitationes hominum excitavit: si quidem paulatim quisq; ab arce regia dilabi, in Protectoris aula esse, ibi frequentia, celebritasque versari silentium ac solitudo circa principem, plerisque eo divertentibus unde negotiorum expeditio sperabatur: quibusdam etiam admonitis, parum tuto regem se frequentaturos, quibus nihil necessariis negotii esset. Sic ubi multa signa concurrere, partim casu, quedam industria ad ultimum efficere, uti non plebs modo (quæ temere quovis agitur) sed prudentes quoque, atque aliquor etiam Proceres expurgiserentur, ac rem nota-rent. Haec tamen ut disputarent verius quam dissiderent, cæterum dubiè Comes, qui in multarum rerum usu consenserat, providenter illa suspectans. Hastyngo, quod erant mutuo sibi secretorum concisi, compellato: Bina hæc in hi haud placent, ait, seorsim habita consilia: nempe dum nos in altero commune rem simpliciter & aperte tractamus, qui scias illi quibus de rebus in altero clandestine mussent? Tace, inquit Hastyngus, & minitas dubita, dum unus

unus quidam illic aderit qui nunquam abest, ne verbum quidem unquam dubium si effterri posse, ut non citius ad me perferatur, quam loquenti excidat. Hæc ille de Catesbio innuebat, quo valde familiariter utebatur: neque tantum sibi de cuiusquam in se amore fideque promittebat, ut cui perinde sese ratus est charum, ac devinctum sibi illum intelligebat, nempe quem opibus admodum atque autoritate promoverat, & erat qui provehi haud difficulter posset. Nam præter egregiam Britannicarum legum peritiam, accessit corporis amplitudo, & oris decor, species insignis, ut idoneus non ad agendas modo causas, sed ad magnas etiam res gerendas haberetur. Ingens vero tanti, quantum homini tam nullius fidei non optasses: quippe cuius unius dissimulatio totam eam quæ illam consecuta est, malorum pestem conflavit. Cuius fidem nisi secutus fuisset Hastings, Stantlaus, comesque Darbiæ, cæterique earum partium nobiles, ad primam statim fraudis suspicionem discessissent, & discœlū suo omnia eorum clandestina, & nefaria consilia turbassent. Cæterum Hastings dum nimium illius unius fidenititur, cæteri cunctantes perfidia illius tum demum captos se sentire cœperunt, quum tam damnare jam, non etiam vitare potuerunt. Sed & protector quoque & Dux Hastings miranequit suspicaretur mala, amicitia simulacione lactabant: quanquam illi creditur ex animo amatus, huic invitus, neutri ad hæc consilia commodus. Fertur Catesbius à protectori missus, ut animo ejus callide pertinato expetiretur, an pertrahi quoquo pacto hominem posse ad suas partes speraret, aspera omnia & contraria retulisse. Pessimè etiam cesserat, quod Hastings hinc in familiarí colloquio jaçantia suæ fiducia aliorum formidines aperuerat: Veritus ergo Catesbius, ne multi contra suam simulationem movendo ac fatigando proficerent, neu consilia quæ jam prorepere videbantur, cuncta erumperent, censematurandum facinus, occupandos dum dubitant, illum quia flecti non posset amoliendum. Quod eo suasit avidius, quum Hastings principatus, quo tum plurimum pollebat, in Lancastrensi comitatu sibi destinabatur. Cujus rei destabilis ambitio Catesbius ad ineundam execrandi sceleris societatem impulerat. Igitur consultantibus paulo post in arce proceribus, quo eos protector conculeaverat, ipse serius veniens in consilium excusat tarditatem: Tum hilaris, ac prope jocanti similis accubuit protinusque in Eliensem versus Episcopum: Pater inquit, fraga tibi in horris audio insignia nasci, non gravatim scio ferculum unum tot nobilibus in prandium, velut symbolum tuum conferes. Utinam, inquit ille, majus aliquid tam facile possim quam hoc, libenter faciam: simulque ministrum qui adferreret, emittit. At protector, velut nescio quid necessaria rei in proximo facturus cubiculo, statimque in consilium redditurus egreditur, proceribus interim tanta ejus festivitate oblectatis, quantam haud temere ante in illo vide-

rant, simulque humanitatem benignitatemque animi laudantibus, ille non diu moratus revertitur: sed mirum quam torus ab illo mutatus, qui modo tam latu exierat nempe nunc contra tristis, torvus obducto supercilie, corrugata fronte admoreso labro, minabundus, stupentibus universis quæ illum intemperies tam repente corripuisse, hoc vultu se in sellam conjiciens, ubi paululum tristi silentio pavidos expectantium animos suspendisset, in hæc verba prorupit: Quæ supplicia excogitentur illorum digna fæleribus, qui nec non sanguine modo tam propinquum principi, sed ejus, regnique hujus protectorem, impiis actibus machinanunt tollere. Ad hæc verba omnes qui aderant attoniti atrocitate rei conticuere, volventes tante secum quisanti flagitiis conscientius esset: cuius sibi quisque expers esse videbatur. Sed Hastings, cui præsumptus in se protectoris favor animos loquendi fecit, ultima meritos exempla respondit, quicunque essent. At hujus, inquit ille, sceleris machinatrix est fratris uxor, innuebat reginam. Cui qui favebant, ad eam vocem miro pavore defigebantur. Sed Hastings, cui unicædæ imminebat, cœpit recreari: quum id malum, quod amicoru cuiquam intentandum pertimuerat derivari, ad inimicam cerneret. Cæterum animo non nihil auxilio requirebat secum, cur se protector hanc rem celasset, quem conscientius esset ad opprimenda regna non abhortere, nec rationem inire poterat, cur hoe dissimulatum oportuerit apud se, cuius conscientia protector fuerat usus in captivos reginæ cognatos, ea ipsa die in quo adserabantur oppido trucidandos, videlicet haud opinantis in eandem propemodum horam sibi vicissim alio clanculario consilio constitutum necem. Interim protector: videbitis, inquit, ut hæc scelesta mihi cum uxore Shori, atque aliis præstigiaticibus fascinatum corpus magicis veneficiis exhauserit simul subducta in cubitum manica brachium proferrit, admodum haud dubie macilentum, sub quale tamen ab initio fuerat. Tum vero merito præter conscientias cuncti expavescere, reputantes materiam tantum rixæ primum, deinde cædis quarti. Nam brachium illud macilenum probe noverant & reginam ab magicis præstigiis longe abesse, etsi minus absuisset, Shori tamen uxorem nunquam fuisse in societatem consilii vocaturam mulierem, proper libidinem quidem famosam, à magicis artibus autem alienissimam, tum sibi maxime omnium invisam ut pellicem olim: nam & regi in primis charam. Igitur jam Hastings Shori commemoratione percussus (nam eam deamare ferebatur) si talia, inquit, aulae sint, merito certe sunt puniendæ. Ad hæc ille: Quid tu mihi, inquit, si ego tibi fecisse ajo: idque si defendas, duello tecum proditor approbavero, manumque fortiter velut iratus incus sit, in mensam, jamque ad ostium proditio clamabatur, simulque ad hoc intenti signum fatellites irrumptentes, armis totum locum

cum complevere. Protecto illico manum in Hastyngum injecta. Ego te læte majestatis reum facio proditor, inquit. Mene, inquit, ô protector? te (inquit) ipsum ô proditor: statimque Mideltonus quidam in Datbiæ Comitem securim libravit, sic ut nisi properes sub mensam dilapsus evitasset iustum, ad dentes usque caput fuerit divisurus, quippe quem sic quoque celeri lapsu iustum declinantem, extrema tamen acies consecuta vertici impacto vulnera totum cruentum perfuderit. Inter Comitem & percussorem hunc lis de prædiis olim, atque hinc inimicitia verus intercesserat. Nam Comes eum de possessione, vine an jure incertum invitum certe dejecerat, unde ille plus ausus, quam imperatum est in aliena causa, suo dolori serviebat. Jamque reliqui proceres episcopiique comprehendebantur, & ne mutuo consultarent, alii alio amandabantur. Sed Hastyngum protector jussit ad mortem se componere, ac si quid cum sacerdote vellat, accertendum quam primum curaret, nam ita diuum, inquit, Paulum propitium habeam, ut non ante cibi quicquam gustatus sim quam tibi caput amputatum videam. Ergo ille nihil se reluctando profectum sciens, adducto quem locus ille offerebat sacerdoti confessionem criminum qualemcumque fecit: nam prolixiorum temporis brevitas non admittebat, Protectore jam ad prandium compósito, & ut caput illi præcisum esse audiret intento. Quam obrem uigente Bokyngamia Duce (quem ille suppliciter intuens ut sui misereretur obsecrabit) vix temere facta confessione, producitur in medium planiciem arcis, atque ibi super trabem ædificio reparando destinatam deposita cervice, luctuolum insons vi & finem recepit. Corpus amici cum capite Vindoforam vectum haud procul ab Eduardi charissimi sibi principis ossibus humavere operæ pietum est cognoscere, quæ somnia mortem ejus præfigiata antecesserint; sive monita talia putanda sint à Deo missa, ut caveantur infidiae, sive ineluctabilis tati prævia signa, aut anima futuri præfiga, sotritis somno sensibus, imminentia fata confusis imaginibus adumbrans, futuros rerum eventus præmonstrat corpori. Jam primum ad medium ejus noctis, quam lethalis eius sequebatur ab Stanleo Minister anhelus Domini sui verbis horratur, ut le quam primum è lecto proriens fuga inita imminentि periculo se subduceret: Nam Domino objectam per quietem terribilem, magnique mali speciem, utrique ipsorum, nisi fuga præveniretur, exitiosam, ut verebatur futuram. Visum enim aprum prostratos ambos appetere dentibus: Hastyngum repente confectum, ipsi vero sic lancinatum caput, ut sanguis ubertim in sinus efflueret. Hanc imaginem animo ejus tam altum impressisse terforem (quum aprum recordetur Protectoris esse insigne) illi planè deliberatum sit discedere etiam ante lucem, ille itineris comes sit futurus, plus adhuc viz priusquam desiderarentur emensuros, quam ut

consequi eos si qui persequerentur, possent. Vach, inquit Hastyngus, adeone meticulosus est, uti ad vana somniorum deliramenta contremiscat, quæ vel ipsius bilis animo figurat, vel diurna cogitatione reddit dormienti? Superstitione est nimium, propeque adeo impietas, inania isthæc nugamenta curare, quæ si futrorum omnino signa putet, cur non cogitat rata posse etiam fugiendo fieri, vel multo certe potius si retractos ex itinere (ut fugientibus nihil est fidum) jure nos aper invaserit, tanquam sceleris conscientia fugitivos. Quare aut nihil est usquam periculi, nec certe est aut illuc etiam amplius. Quod si omnino sit, malo tamen aliena ut perfidia cecidisse, quam vel culpa vel ignavia nostra videamur. Proin abi, ac manendum nobis renuntia. Nam ego virum illum (quem ipse probenovit) tam certum fidumque mihi, quam dextram hanc manum habeo. Fecerit (ait ille) Deus verum istud, ut eventum comprobès: atque ita discessit. Ad cuius nuntium manente Stanleo intra decem horas proximè consequentes correpti ambo neglegēto somnio, fidem fecere. Certum est quum jam in arcem tenderet, paulum absuisse quo minus ter intra breve spatium toties offendente equo provolveretur in terram, quæ res et si nullo die non accidat, vel equi vitio, vel insidentis incuria: tamen vetusta superstitione sic est observatum, ut denuntiare credatur grande aliquod instans in proximo infortunium. Jam quod sequitur, non tam monito, quam inimici ludibrium fuit. Eques quidam tum per quam tenuis fortunæ, nunc Purpuratorum facile princeps, ad eum adhuc dormientem venit, officii simulatione comitatus ad arcem: re autem ipsa à protectore missus, utpote gnatus exitii, ut ejus in arcem adventum acceleraret. Is restitatem in via, & cum noto sibi sacerdote, qui forte occurrerat colloquentem quasi per jocum interpellans: Quid tibi tain multa cum sacerdote, inquir, nondum enim sacerdote tibi opus est: testè insultans brevi fore. Sed quidvis potius, quam vanissimam hominis exitio jam proximi securitatem præterierim. In ipso arcis vestibulo non admodum procul ab eo loco in quo caput ejus propediem esset amputandum, fortè caudeator illi obvius offertur gentilitio sibi nomine. Ad ejus occursum subiit animum illius temporis alterius recordatio, quo eidem eodem in loco similiter occurrenti dolorem ac metum suum communicaverat. Fuerat enim tum reus apud Eduardum factus, accusante Rivero Germano Reginæ, tanquam habuisset consilium de prodendo Gallis Caletō: cuius præsidii præfectus erat. Quæ tametsi (prout postea compertum est) mera esset calunnia, indignante Rivero, sibi illum in eo Magistratu Prælatum, quem velut destinatum ac promissum ipse sperayerat, tum accusatoris dolo; & nocturna reginæ oratione præoccupatis Regis auribus, initio tamen sibi magno in periculo versari videbatur. Igitur ingens eum libido

nunc incessit, ibi cum illo de discrimine pre-
terito jam atque evitato colloquendi. Ec-
quid Hastyng, inquit (nam id erat etiam ca-
duceatori nomen) meministi quem olim & hoc
ipso in loco sermonem contulerimus? Me-
mini, inquit ille, admodumque certe gra-
tulor, ab invidis intentas insidias ipsis male,
tibique contra bene cessisse. Quanto magis,
inquit, istud sentias, si ea scires quae sunt adhuc
mihi paucisque cognita, qua tu quoque pau-
lo audies posterius. Hoc de capite plecten-
dis eo die, quos ante captos ostendimus Re-
ginæ cognatos, intelligebat? haud quaquam
gnarus quam prope cervicibus idem fatum
immineret suis. Quin Superis, inquit, habeo
gratias, ut nunquam æquè mihi dubia res ac-
tum fuere: ita vicissim nunquam magis certæ ac
melius constitutæ fortunæ meæ quam modo
sunt. O densam mortalitatis caliginem tum
demum maximè sibi tutus videbatur, quum ta-
men post momentum ferè temporis perire mi-
serè. Vir celebri apud suos loco, utpote eque-
stris ordinis, illustri & antiqua familia natus,
familia gloriata majoribus acceptam ipse re-
rum belli domique gestatum laude cumulavit.
Vitæ fuit paulò remissioris, populo ob comi-
tatem gratus, regi ob fidem in primis char-
tus, artibus & insidiis malitiosorum hominum
expositus propter generosam quandam animi
simplicitatem sibi præfidentem, & à dolo ma-
xime alienam. Insidiantibus facile obnoxius,
utpote ob innatam animo audaciam. Cædis
hujus fama repente per urbem primum, inde
quaquaverum petvolavit. Sed Protector il-
lico ab facinore patrato, ut aliquid saltem habe-
ret, quod tegendo sceleri suo præixeret, Præ-
fectum urbis, ac Senatores aliquot accersiti
ad se in aitatem jubet, ubi venere, ostendit si-
bi Duciique instructas in eum diem insidias,
quas ipsi quum nihil minus opinantes paulò
ante prandium deprehensiles, in ipso conatu
ad eas opprimendas coactos arma subito qua-
liacunque corripere. Ut aliquam veri spe-
ciem habere viderentur quae dicarent, sta-
bant ante oculos milites aliquot multo situ
& rubigine loricas, prout in subito exorto
rum multu fieri solet, gestantes. Cæterum
deprehensis insidiis gnaviter ac strenue pro-
pulsato periculo, pluribusque conjurantium
captis, ipsorum benignitatem unius Hastyngi
supplicio contentam (cui parcí sane maxi-
mo ipsorum periculo non posset) reliquos o-
mnes servasse pœnitentiæ. Ad hæc illi, si-
mulantes se credere quae dicarentur, extol-
lere fortitudinem, laudare clementiam, &
incolumitatem gratulati, quum tacitè interim
apud se facinus simul & authorem abomina-
rentur. Protector eodem etiam commento ra-
tus deliniendum populum, caduceatorem in-
terea cum edito jam olim in id parato mise-
rat, à quo ad tubæ sonitum commota plebe,
locis maxime celebribus eadem fere præconis
voce prænuntiarentur. Sed addita in Ha-
styngum, quo supplicium ejus æquijs audi-

retur, velut præter noxam eam flagitosu-
multa consiliu conatu punitum, ne quem for-
te tumultum ejus liberandi causa perditi, &
prodictionis conscientia stimulati parricidæ
concitarent: quorum nunc spe merito illius
supplicio providenter oppressa nihil restare pe-
riculi, quo minus omnes boni sub optimo
princeps quietissimè sint victuri. Jam hoc
editum, quod intra horas duas ejus nece
pronunciabatur, & prolixius erat, quā ut
vel temere dictatum tam brevi temporis spa-
tio potuerit describi, & tam ambiciose com-
positum, tam polite membrana descriptum,
ut ne duplicato quidem temporis intervallo
apparari possit: unde quivis facile persensit
elaborati commenti perspicuam vanitatem,
nempe quam rem videri volebant, modo pri-
mum repente compertisse, ejus rei pœnam de-
prehendebantur antea meditati. Sed inde
protinus in Shore domum irruitur, extrahi-
tur ipsa, & truditur in carcerem: direpta
bona per iram scilicet, atque ad Protectorem
comportata, velut in multam maleficij ma-
gici, cuius cum nullum in illa signum posset
hærente, ne per injuriam afflita videretur, tan-
dem in id descenditur criminis, quod nec ipsa
poterat negare, quippe quod populus tam
scivit verum, quod nemo cum demum tam
atrociter objectum ei non risit, nempe quod
impudicitæ nomine famosa esset: unde effe-
cit Protector, ut in divi Pauli templo magna
celebritate Senatu Londinensi prodeunte sup-
plicatum, ut nudis pedibus & cereum ac-
censum manu gestans (qui mos est illic agen-
tium publicam pœnitentiam) crucem & psal-
lentium chorum præcederet. Cæterum illa
vultu gressuque tam composto incedebat, &
quanquam neglecto horrendoque cultu, facie
tamen adeo venusta, præsertim cum decentissi-
mam in candidas ejus genas rubedinetem pu-
dor assunderet, ut ingens illud dedecus hand
parum ei laudis gratiaeque conciliaverit, apud
multos corporis ejus potiundi magis quam
animo servandæ cupiditatis flagrantes: quan-
quam & boni quoque, & quibus vitia invisa
erant, misericordia illam magis quam probro
dignam censebant, reputantes Protectorem il-
lud non tam odio vitiorum, quam scelerati
consilii sui regendi studio adductum fecisse.
Hæc mulier Londini bonis prognata patentibus,
bene pudiceque & educata, conjuncta est
matrimonio: cætera feliciter, nisi quod nim-
ium festinato. Nam cum virum haberet multis
corporis tum fortunæ bonis cumulatum,
animo tamen ab eo alienato vixit, quod prius
viro conjuncta foret, quam virum amare per-
petratem posset: underejecto marito facilè regi
ambienti assensum præbuit, & aliquin tanti
procis splendor, & aspectus in solens virtù cæteris
metuendi sibi blandientis ac supplicis: ad hæc
spes apparatus, & mundi muliebris conspicui:
denique otii, luxus, voluptatum, facile poten-
tiam mobilem puellæ animum impellere. Sed
eam ubi rescivit conjux, rem habuisse cum Re-

ge, ut erat homo modestus, haud se tanto honore dignatus ut principis concubinam attinet, in to tum eam Regi cessit. Quanto ci vilior aliis, quibus haud quaquam æquum in illam jus erat. Defuncto Regi successit Hastings, quam etsi vivo illo adamaverat abstinuisse, tamen ferebatur sive reverentia, sive sodalitia quadam fide permotus. Erat illa insigni cutis caudore, tenuis otis egregia specie prædita, sed oculis præsertim miræ illecebra inerant reliquo corpori nihil quod immutari velles, nisi quis forte optasset altiorem. Nam bella fuit magis quam procula. Talem eam fuisse narrant qui illam in ipso formæ simul & ætatis flore cognoverunt. Et illa quidem etsi tanta esset oris pulchritudine, ut omnium facile ad se oculos converteret, ingenio tamen adeò festivo, ac moribus tanta comitate conditis fuit, ut magis propter morum sanitatem, quam oris pulchritudinem amanda videretur. Sermonis faciendi egregia artifex, neque silentio rustico, neque incommoda dicacitate notabilis. Rex siquidem cum esset solito hilarior, interdum solebat prædicare meretrices se habere tres, diversis quamque dotibus insignes: unam lepidissimam, alteram astutissimam; tertiam vero meretricum quæ usquam essent omnium sanctissimam: ut quæ extra lectum regium non facile alibi quam in templo consipiceretur. Reliquæ haud sat compertum habeo quæ fuerint. Lætissimam hanc esse constat, quam dicimus eo nomine charissimam, qui quum alias nonnullas haberet, unam hanc præ ceteris adamavit. Quin & hæc mulier tantum absuit ut favore principis in cujusquam abutetur malum, ut plurimis etiam bono fuerit. Nam & offensum regis animum plerumque leniebat, invisis gratiam, delinquentibus veniam impetrabat, denique multis in magnis rebus suis magno sçpe usui erat, mercede plerumque vel nulla, vel præ exigua, eaque specie magis quam pretio spectanda, sive facti sui conscientia contenta, seu bene de omnibus merendo ostendere cupiens quantæ apud principem authoritatis foret. Certum est adeò extra invidiam fuisse, ut præterquam ab una Regina, ab ultraque reliqua factione mutuo sibi infestapriter amaretur. Haud temerè cuiquam illorum autoritate gratiaque inferior, qui diversis ætibus apud suos quique principes valentes sola scelerum fama posteris inclarescunt: eo diuturniore memoria, quo deteriore: ut beneficia pulveri, mali si quid patimur, marmori insculpimus. At eadem adeò olim celebris, amicis nunc notisque omnibus superstes, annisque velut in alterum progressa seculo, deleta propemodum etiam sibi longis malis pristini luxus memoria, miseram hodie vitam mendicando sustinet: viventibus tamen ac simulantibus qui bùsdam, qui nunc ei fuissent adversæ fortunæ consortes, nisi res illis incolomæ ipsa aliquando conservasset. Sed ut supra narrare cœpi mus, eadem hora qua Londini truncatus est Hastings, Antonius interim Vodenilus, Re-

ginæ frater, Richardus Grajus, quos Hamptonæ ac Stratfordæ comprehenlos diximus ad oppidulum, quod à fratre ponte nomen accepit, capite plebebantur, curante cædem Richardo Ratelbyffo Equite, cuius ministerio Protector ad ejusmodi tyrannica facinora ut plurimum utebatur, utpote valde taciturni, & multarum experti rerum: Ingenii magni, maleique ferino ne ruditis erat, habitu rusticus, ad quælibet atrocia facinora suscipienda princeps, ab omni aut erga homines misericordia, aut erga superos reverentia alienissimus. Is è carceris productos, ac respondere prohibitos, ne cognita eorum innocentia, Protectori conflare invidiam, inde pravatos, inauditos, atque adeò nec accusatos quidem celeriter necandos curavit, nulla alia culpa, quam quod boni erant, aut vel minus propinquai reginæ, vel minus fideles principi. Igitur patratis rebus his, & nobilium quos maxime adversatueros putabat, necatis aliis, aliis adhuc captivis, tum reliquis ferè Londini agentibus, procul ab suis cujusque viribus, denique attoritis & percussis omnibus, quum neq; sciret quisquam, quorsum res evaderet, aut cui consilia crederet, Protector rapiendam occasionem ratus est: unde suspensis subito pavore omnium adhuc animis, occupandam regni possessionem, priusquam rebus plenius excussis, & communicatis consiliis in diversa discedendi spatium firmatis partium copiis esset. Cæterum in hoc hærebatur, quinam color rei tam scelerate prætexi posset, quo leniretur invidia. Huic consultationi plures adhibebat, quos spe præmiorum facilè ad se traductor ului sibi sperabat fore, vel viribus pollentes vel ingenio. In his Edmundum Shau, Londini Præfectum, vel ut ingentium præmiorum spes solicitant: spe rantes fieri commode posse, ut ille sententias confirmaret. Eclero delecti, quibus apud plebem authoritas concionando quæsita fuerat: Potissimum vero Johannes Shaus, Præfecti frater, ac Pynkerus, Augustinensium fratrum in Anglia Prætes. Ambo sacrarum professione literarum insignes: Ambo concionum gloria celebres. Cæterum utrique doctrina tam infra famam, quam virtus infra doctrinam. His sermones è suggestu accuratissimos in laudem Protectori, alter antequam Rex creatus esset, alter post regnum initum habuere, plenos adulatiois intolerandæ. Pynkerus in medio orationis cursu destitutus voce descendit, populo id in superos referente, velut sacrilegæ palpationis ultores: Shaus publica omnium ignominia notatus, haud multo post vita excessit, tædio solitudinis, in quam se se pudore publici conspectus abdiderat. Sunt & qui Pynkerum negant initio propositi consciū, sed re perfecta vulgato more gratiam aucupatum apud cupidum laudis principem. Cæterum ut de illo ambigitur, ita cum Shao constat usque adeò communicatum consilium, ut ei primæ etiam partes insinuandæ populo rei mandarentur. Nam ea commodissima incipiendi negotii via estratio, si is concione solenni proposita re,

& tractata concinnè, labefactatos animos plebis ab rege ad Protectorem pelliceret. Cæterum præcipua negotii pars in excogitanda mutandi regis causa versabatur, ne tam impium consilium impudenter expositum protinus exploderetur. In eam rem alia alius conferentibus, huc denique summa recidit, ut persuaderetur populo, & Eduardum ipsum, & ejus omnem sobolem illegitimo esse coitum natam: ita nec illum unquam juste regnasse, nec hos ei rite successuros, ea ratione restaurare Protectorem unum regni capacem, & unicump. Ebioraci. Ducas legitimum filium. Sed objectum Eduardo ipsi natalium virtutum, fieri non potuit, quin & ipsum Protectorem perstringeret, utpote ei cum Eduardo commixte: nec ideo tamen centuit abstinentiam. Sed eum locum obliquo dactu, atque arte tractandum, sic ut cum dicantur omnia, multa tamen supprimi viderentur: scilicet ne ipsis: animus in matrem pius offenderetur. At illud alterum, de filiis Eduardi pro spuriis habendis, recta atque aperte agi placuit, & quam maximè posset exaggerari: atque huic rei quam falsam & olim revictam, rejectamque calumniam prætexuit, melius cognoscetur, si quædam altius ab Eduardi conjugio facta reperamus. Eduardus Henrico deposito, potitus regni, Comitem Varvici, virum opibus simul & populari gratia florentem legaverat in Hispaniam tractaturum de nuptiis cum Regis Hispani filia contrahendis. Sed interea forte venit ad eum Elisabetha Graja viduæ, fortunæ per quam tenuis, at materno genete nobilitatis magnæ vetustæque paterno impare, sed non obscuro. Ipsa cum in aula versaretur Henrici Reginæ obsequens, nuperat Grajo, eleganti quidem ac strenuo, sed honesto magis, quam claro aut potente: nempe nullo adhuc pacis, bellive gradu insigni. Sed eum Henricus postea prælium initurus advertit Eduardum Equitem fecerat: quo ille honore haud biduum gavisus eodem in prælio occubuit. Ergo uxor ejus, ut dixi, amissu vitro, Henrico victo captoque, ipsa bonis omnibus exuta, relatis videlicet in Eduardi fiscum quod maritus ejus ab adversa parte steterat, cecideratque habitu lugubri & miserabili, ac adultera pedibus Eduardi supplices ei libellos portavit: tum in se conversum ac restituentem: videns audituro similem, causam verbis proponebat, atque addit preces, ut prædia quædam haud magni census ob nuptias ei pridem à marito donata reddi sibi juberet, neque enim quæ sua jam erant facta, ullo viri sui crimine cedere in commissum potuisse, ut modo detur crimen esse, apud quem sacramentum dixerat, in ejus fide regis ad mortem usque mansisse, nec minus firmam illam, si fata tervassent incolumem, novo regi fidem servaturum suisse. Rex in loquentis vultum defixus, mulieris constantiam tanta cum modestia conjunctam mirabatur, orationis gratiam duplicante forma non misereri modo supplicem

suam, sed amara quoque incipit: & modo quidem placide respondens bene sperare illam jubet, brevi enim se de re cognitum: sed paulo post revocatam de negotio pauca prætatuſ faciliter ostentat fore, modo illa se non difficultem praebat: quin ultro plura daturum, si ea vicissim paululum ei quiddam gratificaretur. Illa quædam per ambiguam regis orationem licuit, dissimilare, scire se quid ille vellat: Interim respondere benignè & circumspicte omnia, nec absque honesti cautione promittit. Sed ubi remotis ambagi- bus ad inhonesta sollicitari vidi, tum vero aperte resistere: vetum sic composto & temperato sermone, ut cupiditatem ejus incenderet magis quam leniret: quam cum vehementius accensam viderit quam ut facile posset extingui, modo infamiam, modo culpe conscientiam prætendant, orabat, uti frustra nisi desisteret. Iplain enim eti minus dignam existimaret, quæ fieret uxor regis, dignorem tamen se, quam ut concubina ejus fieri vellere censere. Regi haud quaquam ante sueto tam obstinate repelliri, nova illa constantia fuit admirationi, qui tam raram castitatem cum eximia venustate conjunctam maximarum opusculo loco ponens, ab amore consilium mutuatus, primo quoque temporé eam sibi uxorem ducendam constituit. Itaque re animo ejus altius impressa, quam ut ullo consilio evelli posset, ne tamen videretur cupiditatem magis suam quam suorum consilium secutus cum amicis deliberat, qui facile certentes in quam partem Regis animus propenderet, certatum approbant. Cæterum mater ejus adeo rem ægrè tulit, ut dissuadendo vix temperaret jurgis, honorificentius illum utiliusque rebus consulturum suis haud facis adhuc domi pacatis, si externum sibi Regem affinitate conglutinet. Inde non præsidium tantum stabilendo regno, sed augendæ præterea ditionis spem esse. Nam istud, inquit, conjugium haud quaquam sane regium, fuerit, ut si quispiam paulò dirior ancillam deperiret suam sibi adscicat in sociam, quod quoties accidit, etiam qui connubium pueræ gratulantur, tamen delirum dominum irritant, quanquam haud ita longe supra conditionem virginis quam hujus humilitas viduæ infra tuæ Majestatis eminentiam subsidit, in cuius corpore, indoleve animi ut nihil improbo, ita nihil tam eximum esse contendere idem, ut non aliis etiam supersit, quæ tibi multis præterea modis congruerent magis. Incommode certe junguntur impatia nec unquam coalescunt bene quæ valde dissident. Manca sunt & imperfæta semper disparibus nata parentibus. Sustinere potes, ut huic florentissimo quod obtines regno progeneres Ibridas ac degeneres regulos: & tuus languis Graji filii ut fratres generet? Certè si illa ubi aliqui conveniret maxime, qua nunc nihil convenit minus, tamen sacrosanctam Majestatem principis quem æque deceat sacerdoti pu-

ritatem parem esse ac dignitate proximè accedit, haud quaquam censeam statim primo coniugio indecibili bigamia labe polluendam. Quid quod, tractando alibi matrimonio longius progressus es, quam unde regredi non inhoneste quæsas, fortasse nec tuto quidem, quippe legato in id Varnice Comite viro totius regni tui secundum te potentissimo, qui nec frustrati labores suos & eludi quæ firmavit, indoleat, non satis aestimare te video quam valde tuarum rerum interfuerit. At Rex quanquam libetiter optabat quam sibi ipse delegisset matri quoque probari, tamen ut illa rem acciperet, cum quid facturus esset, apud se constituisse, multa serio, quædam joco respondit, ut qui solutum sese materna curatione meminisset. Tamen matrimonium divina quædam res, inquit, virtutis ergo contrahi non opulentæ debeat. Deo videlicet amorem fidemque mutuam inspirante conjugibus, quod ego certe nobis contigisse confido, tamen hoc meum conjugium si quis vel crassius aestimet vulgatio more hominum sanctis utilia praæferentium, is ipse ni fallor inventiet illud non ulque adeo incommodum. Nam ego certe nullius amorem populi potiorem duco mihi, quam mei, cui haud paulò chariorem ita me spero fore, si conjugium meorum non videar aspernari. Externorum verò necessitudines principum, quas maternus affectus tuus potissimum censet ambiendas, unde nos malorum sapè flumen erupisse vidiimus, tamen licebit adjungere, minore cum damno meo, si qui meorum fortè sustineant eum incognitis copulari. Nam ipse certè nec ducere possum quam non amo, nec admatre quam non video, nec sat consultum arbitror futuri incrementi spe quod promittunt quam præstant sapienter extrema matrimonia, prætentum bonorum fructum corrumpere, quorum quis esse sensus potest eam habenti perpetuam vitæ sociam, quam non libenter aspicias. Quin accedere mihi uxoris nomine in ulteriore ditione novos titulos ne optari quidem, quippe cui jam nunc tantum terræ marisque debetur, quantum adferre fideliter tuerique satis nimirum unicuiquam superque fuerit. At sunt ubique nonnullæ quæ huic meæ nulla corporis aut animi dote cesserint, multis exuperant etiam, istud ego neque hercle inficer neque prohibeo sane quod minus eas hi quibus sic videntur, fruantur: eoquæ contra injurium est ægræ cuiquam esse meo meoque genio obsequi. Nec Varnici Comitem quem vel ut cunque animatum non tam valde formido, tamen haud tam adverso in me animo reor id illi ut doleat quod mihi sentit lubete, neque tam iniquum ut postulet in delegenda conjugie ejus me potius oculis regi quam meis, perinde ac pupillus adhuc sim, à cojus coniugio requiratur tutoris authoritas, quin disperream in privatis esse liber, quam rex hac servitute vellem, uxori ut invito mihi alieno arbitratu obruderetur. Jam bigamia labes il-

la quam tu charissima mater sæverioribus verbis impetere videtis non me tam valde inulum territat, objicit hanc inibi patriæ pontificulus ambienti forte sacerdotium, nam administrando quantum nemini, regno non officit. Denique quod habet ex priore matrimonio liberos, id ego per gratias etiam in lucro ponno, quin mihi quoque cælibi adhuc non desunt aliquot. Ita mutuò probamentum dedimus nuptias nobis non infuscandas fore. Quamobrem conjugium hoc quod ipse mihi Superis aspirantibus delegi, tu quoque dulcissima genitrix approba, idemque nobis ut felicitet cedar, faustis comprecationibus tuis admitere, quæ si pergas in praefens adversari nascetur, hinc brevi nepotulus tibi qui nobis te blanditiis suis conciliet. Tamen mater ubi regis animum vidit inflexiblem, ipsa contra fit obstinatior, & dolore spreti consilii sui magis succensa novam ingreditur viam ad dis turbandas nuptias. Erat Elisabetha quædam gentilitio nomine Lucia, puella nec ignobilis & egregia forma. Eam forte virginem rex corruptit. Igitur ubi nuppiarum appetebat dies, & pro more populus admoneretur, ne si quis obicem sciret eludi sacramentum, patetur mater ejus velut exolutura sese pollutorum religione sacerdotum, deflet Luciam filio vere uxorem esse, data fide & firmata concubitu. Igitur seu non ausis progredi Pontificibus, sive nolente rege nuptias suas adverso ruitore conspergi, cui materna pietas autoritatem pondusque tribueret. Interea restitutum est quoad cognita re, falsitas ejus famæ revinceretur. Accersita Lucia quanquam occultis instructa consilis, ostentata spe uxorem se regi fore, modo fidem conjugi sibi à Rege datam constanter affirmeret, cum tamen proposito juremento super ea re in judicio interrogaretur, fatetur nullo conjugii promisso regem obstricatum. Cæterum amoris præ se tulisse tantum ut ipsa suum obsequium speraverit consecuturas nuptias. Alioqui nunquam concubitum ejus fuisse passuram. Comperta ergo & denunciata falsitate commenti matrimonii, Elisabetham Grajam dicit Rex sibique in Reginam sociat hostis paulo prius uxorem. Sed Comes Varicensis reverlus adeò ægræ tulit illas legationem suam ut coacta manu regem in exilium expulerit, è carcere restituto in regnum Henrico quem Eduardus ipsius operi Varvici deposuerat. Tantus ille vir fuit & reliquis opibus & populati gratia ut ab utra parte stetisset in eam nimirum regni gubernacula inclinarent potens & sibi sumere nisi honorificentius multo duxisset, reges creare quam regnare. Sed immodica potentia raro perpetua. Si quidem Eduardus cum biennium abfuisset, regina interea in asylo memorato enixa principem haud quam pari manu cum Varicensi congressus apud Bernettum decem ab Londino milibus capto rursus Henrico, comiteq; magna utriusq; partis strage occiso, regnum in sua domo sic constabilivit, ut concuti nisi domestico

dissidio & intestina fraude non posset. Hæc, ut fors narrata verbosius, ita præternacti proflus haud decuerat, ne Protector ignoraretur Eduardi filius natalium vitium objecturus nihil repensile quod illius matrimonio obijiceret præter excusam olim & antiquatam calumiam. Cæterum id commentum quamlibet frigidum illi placuit cui satis erat aliquid dici, nimisum securo certoque probationes ab le non exigendas. Igitur postquam initium insinuandæ populo rei Shao decretum est, hæc tenus ut Eduardo, fratreque ejus, Clarentia totaque Eduardi sobole spuriis declaratis, Protectoris ad regnum jus ostenderet, taceret voluntatem. Is è suggestu dominico die proximo ad ædem Pauli frequentissimo auditorio, quod ejus fama virti contraxerat, hoc themate sermonem exorsus est. Spuria vitulamina non agent radices altas, inde præfatus infundi atque inspirari, semperque contracto rite matrimonio, propriam quandam ac peculiarem gratiam, qua in sobolem sancte conceptam derivetur, qua plerumque deficerentur hui qui vago vel adulterino concubitu nati, parentum crimen pravitate sua testentur usque adeo ut si qui materna fraude celato originis vitio supplantatis veris hæredibus, alieni patris fortunas invaserint, atque occuparint ad tempus, ita tum tem disponente Deo, erumpente brevi veritate, restituí legitimos successores & geminos reddi tuæ terra succulos, deprehensor ac revulso vitulamine sputio priusquam altius agat radices. Hæc ubi verutis aliquot confirmasset exemplis, protinus in laudes divenit Richardi nuper Eboraci Duci cum subinde vocans patrem Protectoris, tum admonitione populo successionem regni perpetuam Senatus consulo ac scito plebis ejus unius, deinceps stirpi decretam ostendit. Eduardum contra jus ac phas Reginæ copulatum, superstite Lucia vera ejus & indubitata conjugeterenim contracto cum ea virgine matrimonio, tum (suscepta etiam sobole) consummato, supervenientes forma viduæ transversum actum, fidem libidine posteriorem habuisse, sic nullam ejus sobolem regni capacem esse. Hunc locum egit magna contentione, non signis modo & suspicionibus, sed nomenatis etiam falso testimibus. Addit non ignarum se quanto cum periculo dicat, sed ex eo loco loquentibus, in quo ipse stabat veritatem habendum, vita quoque ipsa portiorem, sibi Johannem Baptistam authorem esse contemnendæ necis, dum illicita regum-conjugia redarguat, nec tum admodum mirari se Eduardum nihil habuisse pensi legitimosne an spuriis relinqueret, quippe nec ipsum, nec fratrem ejus Clarentia Ducem satis certo natos patre, ut qui notos quosdam homines è familiaribus Eboraci Duci magis oris specie referrent, quam ipsum Ducem. A cūjus etiam generosa indole dicebat Eduardum longe degenerasse. Cæterum Protectorem virum omnium quos sustineret terra clarissimum non vita modo, sed vultu quoque ipso patrem referre. Hic est, inquit, unus atque unicus Eboraci Duci, verus & indubitus filius, hæc illius virti nota facies, hæc certa forma, atque ipsa charissimi Duci pectoribus adhuc vestis observantis effigies. Sed antea jam convenerat, ut dum hæc verba dicebantur, Protector interveniret, ita fore ut paretur eam Concionator haud humano consilio, sed divino quoipiam afflatus numine protulisse, tum ut ea re permotus populus, Richardum Regem illicet ingeminaret, sic vilum iri posteris divinitus in regem illum quaque miraculo delectum. Verum id consilium sive negligentia Protectoris, sive nimia Concionatoris diligentia longè alter ceccidit atque constitutum est, nam dum uterque metuit, ne superventus ejus illa verba in quæ debebat incidere, præveniret, altero moras in via necesse, alter ita dicendo festinaverat, ut eo loco toto perorato in alias res, neque similes, neque affines ei descendenter quum jam Protector transiret. At Concionator ubi confipicatur ingressum, relicta ea re quam tum tractare cœperat, repente velut attonitus nullo ductu ordineve, sed ineptissimo recurso illa verba repetit denuo. Hic est unus atque unicus Eboraci Duci verus & indubitus filius, & quæ sequuntur. Inter quæ verba Protector comitante Bukyngamia Duce ad locum in quo reliquum sermonem audiret per medium incedebat populum. Sed illi tam longe aberant, ut illam regis nomine publico clamore salutarent, ut attoniti perstant immobiles, stupore tam pudenda concionis. Cujus author postea quum amicum quendam rogasset, quidnam de se sentirent ac loquerentur homines, quanquam satis è sua conscientia intelligebat nihil boni, tum ubi omnia sinistra accepit ita percussus est, ut paucis post diebus mœrore contabuerit. Sed quoniam quod tam audacter jam cœptum erat pari audacia urgendum videbatur, uno tantum die post eum sermonem interposito Bukyngamia Dux nobilium atque equitum non exiguo comitatu stipatus plurium fortasse quam feceretur quid ageatur Londini in curiam venit, locum & elegantem & maximæ turbæ capacem tum convocato in curiam populo dux ex editiore loco, septus nobilibus & Senatu Londinensi, paullum promovens se, ut erat neque proflus illiteratus, & suæ natura facundus hujuscmodi verba fertur habuisse. Amor vestri, viri Londinenses, efficit ut nos quales enim sumus, cognoscitis, huc veniremus ad vos dñe in primis magna relaturi, nec magis magna quam omnibus utili, neque cuiquam utiliore quam vobis: Etenim quam rem diu maximis votis optastis, magnoque redimere voluistis, eam nunc ultro vobis nos afferimus nullo discrimine vestro, labore nullo, nec ullo proflus impendio. Quæreris ea quæ sit corporum certe vestrorum securitas, uxorum filiarumque inopugnata pudicitia, bonaque vestra certa vobis atque ab insidiis tuta, quorum omnium quidjam

jam diu fuit quod vocare suum quisquam certe poterat, tot intentatis laqueis a que ex-tructis decipulis, exactis præterea tam multis magnisque nullo non anno tributis, quorum ne tum quidem finis erat, cum nec regi quædere exigeret causa, vel populo unde exolve-ret facultatum quicquam relictum esset. Sic bonis indies abradebatur, ut effunderetur in improbos. Quæ calamitas eò processerat, ut iam ne consuetæ quidem tributorum formæ sufficerent, sed benevolentia plausibile & populare nomen meritis rapinis obtrudebatur. Nam quæstores à quoque non quantum ille sponte sua dedisset, sed quantum ipisis collibusset auferebant, tanquam populus in concedendo tributo, vocabulum benevolentia ad ipsius voluntatem regis ad suam cuiusque bonam retulisset. At ille nunquam mediocri quæstu contentus, omnem corradiendi prætextum ad summum usque intenderat. Itaque delicta non sua natura, sed opibus peccantis æstimata sunt. Sic minimis quibusque offensis maximæ indictæ multæ, quin lingua lapsus interdum totis locupletum fortunis redimebatur, aut utræ magis quam ayatitæ servitum videtur, luebatur morte, dum levi cuique culpæ prætenditur læsa majestatis atrox nomen. Quatum rerum nemo est opinor vestrum, à me qui exempla exigat, tanquam vobis Burdeti nomen exciderit hominis optimi ob solum verbum quod inter pocula temere exciderat trucidati crudeliter, legibus libidini principis, veluti obtorto collo servire coactis non minore Markami gloria, qui judicum primus quum esset, adempto ob idipsum magistratu, quam æterno illorum dedecore judicum qui restabant, ut metu vel adulacione corrupti innocentem hominem ipsorum fidei religionique communium prava legum interpretatione jugularent. Quin de Thoma Coco loquar equite civique vestro, sed qualem per paucæ civitates habent, qui omnes apud vos honores & ordines rite consecutus est, & magnifice gestit. Qui veltrum est aut tam rerum negligens omnium ut non cognoverit, aut tam oblivious ut non meminerit, aut tam durus ut non ingeniiscat ejus viri damno, quid damnum dico, calamitati, spoliis, atque ex tantis opibus non ægestati modo, sed nuditat quoque, non aliam ob causam quam quod eum amari contigit ab illis quibus Rex infensus erat? Sed quis finis erit, si viritim recenseam, quum nemmo sit ex hac tanta frequentia, qui non aut suorum periculo sit expertus, aut suo, familiis totas in ultimum discrimen adductas, causa plerumque nulla aut admodum ex se se levatiocibus subnixa nominibus. Quin nullum tam capitale fuit, in quod per meram calumniam facile non impingeretur. Nam quum rex præveniens legitimum regnandi tempus scéptrum vendicaret bello, maximis piaculi loco habebatur in divitem, illi cognatum, affinem, necessarium, amicum, fami-

liatem vel notum fere unquam fuisse aliquem, quem Rex aliquando pro hoste habuerat, qui alius atque alius temporibus adversariam sibi plusquam dimidiā partem regni sui effecerat. Hoç pacto dum bonis vestris tendebantur insidiæ, corpora simul in periculum veniebant. Atque hæc quidem pacis tempore gerebantur, quid de his ærumnis dicam quæ ex bellicis tumultibus, velut è fonte malorum omnium in vestram Rempubl. profluxerunt; quæ bella ut semper tuat funesta, ita tum demum funestissima cum sunt civilia, nec certe usquam gentium infestius, aut acerbius civilibus armis certatum est, quam illo Duce & principe apud nos, qui dum invadit regnum, dum tuetur, dum ejicitur, dum reddit ac recuperat rursus, dum depulsores suos ulciscitur, tantum Angli sanguinis exhaustum est, quanto non olim stetit bis subjugata Gallia. Ita populus imminutus aut oppressus est, nobilium verò ac Procerum quota pars relicta est? Denique alterius dum pecunia petebatur, alterius formidabatur potentia, neutra pars tuta aut quieta fuit. Et quem non infestum sibi timebat, cui formidolosus erat etiam frater, cui pepercisset qui germanum sustulit, aut quis amare potuisset eum, si istud potuit ne frater quidem? Jam quis hoc ferat, quod nemo tamen ignorat, uxorem Shori tam vile scortum plus apud principem quam omnes regni sui nobiles valuisse, quin exipsis quosdam magnis in rebus suis usos metricalz necessario magis, quam honesto patrocinio? Quanquam ea satis pudice vixisse fertur, quoad improba libido principis viro eam suo abstulisset, civi nimis vestro neque inopi, & indolis ac spei bona. Ceterum hac in re de qualibet in defuncti reverentiam supersederem dicere, nisi frustra tacceretur quod omnes norunt, adeò insatiable cupiditate flagavit, ut vitæ ejus pars nulla minus ferenda videretur. Neque enim ulla fuit unquam neque tam humilis, neque tam potens virgo, matrona, vidua, in quam semel oculum defixisset, quæ modo forma, vultu, voce, gestu, denique ulla corporis parte placuisset ei, quam non ille statim nullo Dei meru, nulla retardatus infamia perseque-retur, urgeret, oppimeret, irreparabilis damno multarum ipsarum, nec minore cum luctu & dolore vitorum, parentum, & si quid cuique erat amicorum reliquum, qui cum suapte sint honesti, tam charam habent uxorum castitatem, honestatemque familie, ut quamvis potius jaeturam ferre, quam talen-contumeliam queant. At licet his atque id genus aliis miseriis, undique regnum mire premeretur, vos tamen vel in primis eorum participes fuistis, cum quod non albitam copiosè exuberat injuriarum materia, tum quod eratis ut plurimum proximi. Maximam enim anni partem haud longè discedebat ab urbe. Et tamen vos estis hi, quos præcipue fovere justissimis de causis debuerat, non ideo modo quod

quod ab hac civitate maximè totius regni celebri multum apud exterios omnes inclitæ famæ accedit principi , sed quod magno cum impedio , periculoque vestro in rebus ejus prosperis , aduersisque omnibus amicissimos animos , eximiam hidem , singularem semper operam præstistis . Cui tam pio affectui vestro in Eboracensem domum , quum is qui maxime debebat , minimè sele gratum gesserit , restat nunc saltem qui superis annuentibus faciat diligentius . Quod ipsum ne nesciretis , eadem dum exponimus , quæso ut cœpistis attendite . Non est opus satis scio , eadem ut ipse recenseam denuo , quæ tam nuper Doctor Schauus exposuit è luggestu vobis , vir ut longè facundior , sic Author longe certe quam sum ego gravior . Neque enim mihi tantum ipsi arrogo , ut mea perinde valere verba postulen , arque ejus , qui ipsum Dei verbum prædicat populo , præsertim tam prudentis , ut melius nemo quid sit dicendum , intelligat . Porro tam religiosè , ut certum sit , nihil eum contra suorum quam sentiat , ex eo præsertim loco , quem nemo bonus unquam mentitur alcendit . Igitur ab hoc tali actanto viro didicisti , hujus administrandi regni jus Richardo Glocestriæ Duci potentissimo , atque omni virtutum genere florentissimo deberi , nempe quum patri suo clarissimo Duci , cuius sanguine lata lege regnum firmatum est , is nunc superbit unus , qui ritè queat succedere , cum ob illegitimas Eduardi nuptias , quibus nullam potuit sobolem nisi spuriam gignere , tum aliam ob causam , quam ut ille significavit potius quam explanavit : ita & ego intactam modo prætereo , adductus pudore ac reverentia Protectoris adeò in matrem etiam talem retinenter pietatem , ut gravatim in eam sinistri quicquam ferat etiam cum bono publico dici . Eas ergo res cum & Proceres & bona ex parte populus perpendissent , & simul animadvertisserint non bellicas modo virtutes , sed omnes præterea moderando imperio appositas artes in unum hunc virum ita divinitus collatas esse , ut solus ad regnum natus videri possit , haud ferentes amplius spuria sobole regi sese , nec tam acerba mala diutius inveterascere , magno decrevere consensu supplicare Protectori , arque ejus oblectare clementiam , ne ipsorum respusat preces , neve in se recuset onus administrandi regni suscipere , quod non è jure magis suo quam Reipublicæ fecerit commodo . Sed eam rem dubio procul haud libenter admittet . Qui gnarus pro sapientia sua perpendat facile , quanto plus curarum quam commodi secum ferat imperium , præsertim ei , qui sic decernat gerere , quemadmodum illum sat scio gesturum si cepirit . Quod ego munus prædicto vobis haud quaquam puerilis esse ingenii , idque ipsum certè sensit sapiensille , qui dixit : Væ regno cuius Rex puer est , coque magis & vestræ fortunæ gratulandum , & fuperis habenda est gratia , quorum benignitate provisum

est , ut is quem ipsi regno destinaverunt non ætatis modo matuæ sit , verum admirabilem quoque prudentiam , magna cum rerum usi ac lumen domi forisque parta virtute , gloria conjunxerit . Qui tamen si tantum onus ut dixi , gravatum sit in te suszepturus , tamen eo ut speramus adduci posse filius , si vos quoque cives honestissimi , civitatis hujus regni longe clarissimæ statueritis nostris in hac re postulatis vestras preces adjungere . Quod vos ut faciat , quanquam pro sapientia vestra non exiguum ipem concepimus , tamen etiam vehementer oramus , idque eo certè confidentius , quod præter has nostras preces (quas ipsas quoque pro nostro in vos studio nonnihil habituras momenti credimus) non toti modo in publicum regno profueritis tali deligendo principe , sed vobis quoque seorsum ipsis egregie commodabitis , quorum ille officiis imperium semper acceptum feret . Hac Dux quum dixisset , expectavit protinus , ut manibus pedibusque undique illi applauderetur , utque Richardus una omnium voce rex salutaretur . Sed contra tantam suam spem cum altum undecunque silentium animadverteret , propius insuturrans præfecto : Quid sibi hic habitus vult , inquit . Opinor , inquit ille , non satis exauditam illis orationem tuam . Id quidem , inquit Dux , corrigetur facilè : statimque aliquanto contentiore voce quam antea eadem aliis verbis , alio rutilus ordine repetebat : verum adeò dilucide ornateque , voce , vultu , gestu tam accommodo , ut quisquis aderat , fateatur facilè nunquam ante audivisse se tam malam causam tam bene perotatam . Cæterum sive admiratione , sive metu attoniti , seu quod altum quisque loquendi ducem sequi , quam ipse præte malebat , omnes ex æquo tacebant . Præfetus igitur ea in re nonnihil & ipse perturbatus , in unum se cum Duce , & concis quibusdam colligens , negavit mortis esse quidquam proponi civibus alterius , quam recordatoris voce . Inde natam fortassis taciturnitatem , né quid suas consuetudines immutare viderentur . Appellant recordatorem Londinenses ibi eum , qui præfecti assessor est eruditus patriis legibus , ne quid in redendis judiciis , imperitia peccetur . Id munus recens inierat Wilmansonus quidam , vir honestus & gravis , quem , quum haud unquam adhuc allocutus populum fuerat , male urebat tam inauspicatum initium . Cæterum iussus dicere , malum sibi metuens , si recusaret , eadem etiam ipse proposuit denuo , sed ita sermonem temperans , ut Dueis omnia verbis acciperentur dicta , non suis . Sed nihilo fecius durabat idem populi status , non aliter quam sili ci concubia nocte soler , obtcentis , vulturne adeo immobili , nullo ut signo prorsus ullum animi sui sensum præ se ferrent . At Dux nonnihil offensus quod ejus orationem tam adversis auribus animisque exceperissent , conversus ad præfatum : Quid sibi vult , inquit , silentium istud tam contumax , statim que

que ad turbam respiciens : Viri Londinenses, inquit, nos ea de re ad vos relaturi venimus, quam in rem neque auxilio admodum vestrō, neque consilio egebamus. Potebamus enim procēres & reliquias regni populus suffecisse diligendo principi, nisi noster in vos amō suāfīset, ne vos ab eis tractatū rei excluderemus, in quam adscitos ac socios esse vestratum, tam valde rerum, ut nullius & quē retulerit. Hunc animū nostrū vos aut parum cernere, aut parvī pendere videmini, quem ne responso quidem dignum censuistis. Quin uno saltem verbo respondeatis, potentissimum Glōncestriae Duxem, quem cæteri alioquin omnes Proceres, populusque delecturi sunt, vos ne in Regem adscitci vultis, an non ? Responso namque in utramvis partem dato discedemus, haud amplius molesti vobis hac de re futuri. Ad hunc sermonem excitatus aliquantum populus, musitare inter se, & audiri sonus magis quām verba, qualis ex alveo redditur emigraturis apibus, quoad ex ultima parte curiæ, qua se ministri quidam Nashefeldi hajus consilii participis congregaverant à tergo, repente clamor tollitur, Richarde Rex ingeminantium. Cives retro cervices admirabundi flectere. Sed clamantis adjungunt sele famuli quidam nulla Richardi cura, ut in turba sit, ac pueri lāti novan-dis quomodo cumque rebus. Sed Dux tamen si displicebat illud, quod nullum honestum ci-vem in ea parte videbat, factum tamen comodè pro se invertens, indicto rursus silentio jucundissimum illum clamorem dicit animi in desi-gnandum Regem, adeoque alacris in unum consentientis, ut ne quidem sit auditus, qui contra dixerit, quem tam eximium affectum vestrū nos, cum erit opportunum, sic faciemus, ut audiatur, idem ut vobis haud dubie in magnum aliquando bonum vertat. Sed interim vos oramus, ut crastina die pariter omnes ma-jestatem ejus aderamus rogaturi, quod vos ei tanto cum consensu detulisti, idem ut suo con-sentiu habeat ratum. His dictis descendit ipse, cæteri discedunt: pars aperte mœsti, multi si-mulata lātitia, nec deerant ex ipsis ducis comiti-bus, qui quām premere mœstitiam, quam non audebant ostendere, non poterant, vertere in parietem vultus coacti sunt, dum animi dolorem per lachrymas egererent.

Igitur postridie nobiles, civesque magna frequentia adeunt Protectorem, qui Londini diversabatur, missus intro nuntius, ait: Proceres omnes Senatum, populumque Londinen-sem pro fortibus esse, qui ejus expertant expe-ctentque colloquium. Sed is primo dubitat progredi, incertus quid sibi vellet ea turba, quā sic superveniret inopinanti. Hanc Protectoris cunctationem Dux ad se allatam ostentat cæ-teris, ut scirent quam longe adhuc abesset Pro-tector ab hujus cogitatione propositi.

Cæterum remisso nuntio, magnis obsecrant precibus admitti, adferre ea quā nisi apud ipsum non sunt prolaturi. Prodit ergo tandem, nec adhuc tamen plenē se illis credit; verum ex

ambulacro superne despiciens accipit & reddit sermonem. Tacentibus igitur universis, Dux ab equo sublimis, primum petit uti licet ipsi quā vellet libere citra ullam ejus offendam proloqui, quanquam enim nihil meditarentur, unde non & illi decus & regno commodum proveniret, tamen quām incertum sit quā in partem illius amplitudo eset acceptura, nihil ipsos nisi impetrata venia locuturos. Adhac Protector, ut erat in tali re perquam benignus, atque affabilis, tum cui mirus ardor ineat co-gnoscendi qui vellet, annuit, atque horritur, ne dubitent, quicquid decrevissent edicere, sibi verò animi in eos sui conscientia persuasum ni-hil in se quenquam cogitare, quod non gratia magis sit, quām venia dignum. Igitur Dux ea demum Protectoris oratione securus, ausus est rem cum suis causis exponere, tandemque im-mensam ejus implorare clementiam, ne regnum tam diu tot intolerandis malis afflictum negli-geret, Proceres, populumque ipsius ad voluntum pedibus pro consueta ejus benignitate respice-tet, procumbenti in se unum patriæ subjeceret humeros, tempublicam prope dirutam ac pro-culcatam erigeret, manus sceptro tandem vel-ut temoni navis diu sine perito gubernatore fluitantis apponet, caputque illud venetan-dum patetur onerari diademate, neque adeò dominationis tempestates horriteret, neque de-lectetur immodesta modestia, ut suā quietis causa, neglecto otio publico, regnum sibi hu-mano jure debitum, ab superis illi destinatum defugeret, è quo tanto plus honoris ferret ac minus solitudinis, quanto populo imperaret ipsius amanti & illius imperio subesse cupidissimo. Protector ubi verba Duci accepit, vultu haudquam annuente respondit, quod nec ipse nec sicut vera esse quā ille retulisset, se tamen eo fuisse affectu in fratrem, eo in liberos ejus esse, ad hanc tantam habere honoris sui ratio-nem, quam tribus etiam coronis anteferret, ut inducere in animum non posset, illorum postu-latis satisfacere. Nempe exteris gentes, quibus res quo pacto gereretur minus compertum fo-ret, ex aliorum cupiditate ipsum quoque æsti-maturas, ita suam famam venturam in pericu-lum, quasi regnum non jure debitum per injuriā occuparet. Sed tamen se non modo eo-rum postulatis ignoscere, verum etiam voluntatibus egregie in se propensis habere, habitu-rumque gratias. Cæterum orare vel sua causa, quem in se animum gererent eum totum con-signarent Principi, cui ipse parēt quā regna-re mallet, nec tamen operam consiliumque suum, quatenus Regi libuerit uti, defururam nunquam Reipublicæ, quam etiam nonnulli exiguos suos procurationis tempore (quod Deo non sibi referebat acceptum) sublevasset, vel eo præcipue quod improbos quorundam co-natus, qui eam perturbassent antea, quo minus iterum vexarent, ipse sua partim industria, sed plurimum divina providentia compressisset. Tum Dux habitu paulisper cum suis colloquio, rursus ostendit rem ejusmodi esse quam incœ-pissent,

pissent, ut etiam si esset integra, tamen vellent eam magnis de causis aggredi, nunc vero longius progressos quam unde sit regrediendum. Denique patribus populoque certum, non paucis amplius spiritis Eduardi liberis subjici sese. Proinde si delatum ultro non aspernetur imperium, unum esse ipsum omnibus omnium votis expeditum Principem. Si omnino desinente respondeat se non suscepturn, facile ipsos inventuros quempiam, cui res publica curæ sit. Hæc verba Richardi animum tam valde à regno abhorrentem sola flexere, cogitatis si recusaret ipse, nepotem nihilo tamè magis regnaturum. Igitur ego, ut, inquit, doleo animo tam obfirmato decretum vobis Regem hunc non ferre diutius, sic invitos vos à quoquam regi neque posse video, neque fas esse sentio. Certè quod ad me attinet, quanquam alium neminem esse scio, cui regnum hereditate jure debeatur, pluris tamè has voluntates vestras, quam omnes leges, quantum vis omnis à vobis pendet, facio: quorum quoniam tam conspirantem in me consensum perspicio, ne vel parum fortis videar in capessenda Republica, vel vestram in me benevolentiam non agnoscere. En hic in me hodierno die procriptionem utriusque regni. Angliae, Galliaeque suscipio. Alterum ut defendam & amplificem: Alterum, ut vobis subjiciam, atque in potestatem vestram reducam: nempe administrationem eorum duntaxat meam duco, ius verò fructumque ac proprietatem utriusque omnem vestrum, haud dubie publicam. Quem ego animum quo die habere desiero, eo die precor, ut superi mihi non regnum hoc vestrum modo, sed vitam quoque ipsam ut indignam, quæ retineatur, eripiant. Hanc orationem ejus alacris exceptit clamor, Richarde Rex ingeminantium. Proceres cum Rego (sic enim ab ea hora vocari cœpit) concedunt intro, populus discedit domum variè adfectus, multaque super ea re secum disserens. Sed plurimis in ore erat impudens illa simulatio, sic agentium loquentiumque, tanquam protector de eo quod agebatur, nunquam neque audisset, neque cogitasset antea, quum interim nec ipsi quidem dubitarent neminem esse tam stupidum, qui dubitaret rem omnem de composito geri. Sed alii morem causabantur, & receptam in rebus humanis consuetudinem, qua sic oporteat maximas quasque res legitimis quibusdam perfici ceremonias. Nam & eum qui creatur Episcopus bis rogari num velit, bis postquam sancte negare,

terrio vix adduci posse, ut dicat nolentem velle, quum interim ut nihil solvat Principi, tamen ambitum penè declarat emptæ Pontificis bullæ. Jam eum qui Imperatoris personam agit in Tragedia, populus non ignorat forsitan esse cerdonem? Tamen tantæ incitiae est illic scire quæ scias, ut si quis eum vocet qui vere est, non qui falso fingitur, veniat in periculum, ne ab personatis satellitibus malo joco bene vapulet, & id quidem merito, qui totam fabulam sit aggressus intempestiva veritate turbare. Sequentie die magno cum Comitatu venit in forum, non illud Londinense, sed majus atque augustius, quod est in palatio apud occidentale cœnobium, ubi ab omni parte regni promiscue aguntur causæ. Ibi quum in ea sede collocasset se, quæ regium tribunal, ob id vocatur, quod judicia sic in eo foro exerceantur, ac parem obtineant autoritatem, tanquam ipsius ore Regis prolatæ, pro concione rursus ostendit ex eo loco potissimum possessionem sese regni capere, unde Regis ote populo jura redduntur, quod ideo faciendum censuerat, quum sic sentiret leges exequi, easque administrare, id sit demum Regem esse. Deinde proceres, mercatores, artifices, denique omne genus hominum, (sed ea collegia nominatim, quæ Britannicis student legibus) oratione quam maxime potuit populari, conciliat. Postremo ne cuiquam invisum eum faceret merus, simul ut benevolentiam pateret insidiosa clementia, mala dissensionum oratione explicans simul & concordiae bona, ostendit se omnes erga quoscunque iniurias ex animo delere & deponere, omnes omnium in se offensas condonare publicè, cujus rei ut manifestam omnibus fidem faceret, jubet ad se accersiri Foggum, quem diu capitaliter oderat, adducto ex asylo proximo (nam illud timore ejus perfugerat) in populi conspectu eidat manum. Rem vulgo acceptam ac jactatam laudibus, prudentes provana habuere. Inter Remigradum ut quemque habuit in via obvium, ita semper illis ad servilem prope adulacionem se demisit, admissi conscius, ne sic quidem securus tamen, aut quibus ad blandiebatur, confidens manum à capulo non referre, & circumspectare undique, velut repurgatus. Cum post ludicram illam electionem regnare cœpisset, coronatus est, eaque celebritas magna parte illo ipso apparatu peracta, qui ne poti ejus coronando fuerat destinatus.

Cetera desunt.

